

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

Προπτυχιακή Εργασία στο μάθημα

‘ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ’

ΘΕΜΑ

ΦΟΡΕΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΦΟΥΝΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 1340199710582
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2004-2005

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
SUMMARY	4
Α) ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΟΥΣ.....	5
Β) ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΦΟΡΕΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥΣ	8
Συνταγματικά Δικαιώματα Ανηλίκων	9
Γ) ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΤΟΧΥΡΩΜΕΝΑ ΥΠΕΡ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.	10
Πανανθρώπινα Συνταγματικά Δικαιώματα	10
Πληροφόρηση και Επικοινωνία.....	11
Προστασία ιδιωτικής σφαίρας και ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων.....	13
Δικαιώματα της πνευματικής υποστάσεως και Τύπος.....	15
Δικαιώματα Δικαστικής και Διοικητικής Προστασίας.....	21
Συνταγματικά Οικονομικά Δικαιώματα	23
Συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος	31
Συνταγματική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων	32
Δ) ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΟΧΥΡΩΝΟΝΤΑΙ ΜΟΝΟ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ.....	32
Ελευθερία κινήσεως.....	34
Τα Συνταγματικά Δικαιώματα της συλλογικής ανθρώπινης δράσης	35
Ε) ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ- ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.	36
ΣΤ) ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΠΟΥ ΔΙΩΚΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥΣ.	38
Ζ) ΤΑ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΩΣ ΦΟΡΕΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	39
Γενικά.....	39
Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου	42
Η) ΕΠΙΛΟΓΟΣ	50
Θ) ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	51
ΛΗΜΜΑΤΑ	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα ατομικά και τα κοινωνικά δικαιώματα είναι τα παρεχόμενα από το κράτος προς τους πολίτες δικαιώματα με τα οποία διευκολύνεται η κοινωνική συμβίωση των ατόμων και οργανώνεται η οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου. Θεωρητικά η ενάσκηση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων κατοχυρώνεται από τις Διεθνείς Συνθήκες και τις Οικουμενικές Διακηρύξεις υπέρ όλων των ατόμων. Όμως, φυσικό είναι κάθε Συνταγματικό κείμενο να προβλέπει ειδικά δικαιώματα ή ειδικές ρυθμίσεις για τους πολίτες του κράτους αυτού. Οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των ατόμων που απολαμβάνουν κάποιο δικαίωμα δημιουργούν την ανάγκη να γίνονται σαφείς κάθε φορά οι φορείς του κάθε δικαιώματος. Όμως αυτό δεν είναι πάντοτε εύκολο, ειδικά τη σύγχρονη εποχή που δικαιώματα αναγνωρίζονται όχι μόνο σε άτομα αλλά και σε ομάδες ατόμων και νομικούς σχηματισμούς. Συνεπώς μπορούμε σήμερα να διακρίνουμε ως φορείς των Ελληνικών Συνταγματικών Δικαιωμάτων τους Έλληνες πολίτες, τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τους αλλοδαπούς εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και κάποιες φορές ομάδες προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα αν και η δυσχερέστερη ανεύρεση των φορέων γίνεται αναφορικά με τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, καθώς είναι αντιφατικό τα ατομικά δικαιώματα που στρέφονται κατά του κράτους να αναγνωρίζονται και υπέρ αυτού.

SUMMARY

Greek Constitution has a special part in its first 25 articles that includes the so called human rights and their legal subjects. The legal subjects can be either humans or legal entities of private and public law. Some of the Constitutional Rights are recognized for all human beings and some not. This is decided depending on the Constitutional text. The rights written in the Greek Constitution sometimes apply to more legal subjects and not only in the ones mentioned in the Text. That can be justified by the need of Greek Constitution to comply with the European Law and the decisions of greek supreme and not only courts. As legal subjects of the Constitutional Rights we recognize first of all Greek Citizens,foreigners,European Community Citizens(that have almost the same rights with the Greeks,apart from the political rights),and the legal entities of both private and public law. The most difficult enquiry of a legal subject takes place with the legal entities of public law as demanding rights from the state seems controversial to their legal nature. Nevertheless rights as the right of previous hearing,the right of property and the right of the rightfull judge should be existing in benefit of every legal entity.

A) ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΟΥΣ

Στη σύγχρονη εποχή παρατηρούμε αρκετές ευνομούμενες πολιτείες οι οποίες όχι μόνο παρουσιάζονται δημοκρατικές, αλλά επιβάλλεται από την ιστορική και πολιτειακή τους πορεία να λειτουργούν δημοκρατικά. Κατα τον Αριστοτέλη η εννοιολογική προσέγγιση της λέξεως δημοκρατία είναι αυτή η κατάσταση κατά την οποία 'ο Δήμος εστίν ο κρατών'. Στα δημοκρατικά πολιτεύματα ο λαός αποτελεί το κυρίαρχο στοιχείο. Επιβεβαίωση της ανωτέρας θέσεως αποτελεί η ύπαρξη των δικαιωμάτων υπέρ του πολίτη και υπέρ του λαού γενικότερα. Τα δικαιώματα αυτά όταν παρέχονται από το Σύνταγμα του κράτους καλούνται Συνταγματικά και συνεπώς το επίπεδο προστασίας τους είναι το ανώτερο δυνατό.

Ως Συνταγματικά Δικαιώματα εννοούμε τα παρεχόμενα στα άτομα και ως μέλη του κοινωνικού συνόλου θεμελιώδη, πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα τα οποία αποτελούν τις, κατά την αντίληψη του συντακτικού νομοθέτη, βασικές εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας και των οποίων το αμυντικό περιεχόμενο στρέφεται κατά της κρατικής και κάθε άλλης εξουσίας, το προστατευτικό περιεχόμενο στρέφεται μόνον προς το κράτος αξιώνοντας την παροχή βοήθειας για την απόκρουση κάθε απειλής, το δε εξασφαλιστικό, εφόσον αναγνωρίζεται, στρέφεται επίσης προς το κράτος αξιώνοντας την παροχή των απαραίτητων μέσων για την άσκηση του δικαιώματος¹.

Είναι επίσης αναγκαίο να κατανοήσουμε ότι τα Συνταγματικά Δικαιώματα δεν αποτελούν απλώς κατευθυντήριες οδηγίες ή προτάσεις του συντακτικού προς τον κοινόν νομοθέτη, αλλά αποτελούν

¹ Ανδ. Γ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα, 2004 σελ.5

‘υποκειμενικά δίκαια’² πλήρη δικαιώματα του ατόμου δηλαδή και συνάμα αγώγιμες και εξαναγκαστές έννομες αξιώσεις³.

Ωστόσο,σ’ αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημάνουμε οτι,αν και ο επιθετικός προσδιορισμός που συνοδεύει τα Συνταγματικά Δικαιώματα είναι ως επί το πλείστον η λέξη ατομικά,αυτά δεν αναφέρονται μόνο στα άτομα αλλά και σε ομάδες ή ενώσεις που μπορούν να σχηματίσουν πολλά άτομα μαζί. Ορθό είναι επίσης να αναζητήσει κανείς τις διάφορες κατηγορίες ατόμων που εμφανίζονται στο κοινωνικό σύνολο βάσει φυσικά των Συνταγματικών Δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται σε κάθε περίπτωση. Τα Συνταγματικά Δικαιώματα δηλαδή όχι μόνο δεν είναι αυθύπαρκτα στο κράτος δικαίου,αλλά δεν μπορούν να νοηθούν χωρίς την ύπαρξη των φορέων τους. Τιοιουτοτρόπως ως φορείς δικαιωμάτων ορίζουμε τις νομικές οντότητες,ατόμων ή ενώσεων ατόμων,οι οποίες προβάλλουν αγώγιμες και εξαναγκαστές έννομες αξιώσεις έναντι του συντακτικού νομοθέτη αλλά και του κράτους δικαίου γενικότερα,βάσει φυσικά των πρότερων ρυθμίσεων του νομοθέτη.

Συγκεκριμένα για τα ελληνικά συνταγματικά δικαιώματα που εντοπίζονται στα άρθρα 4-25 του ισχύοντος Συντάγματος,και όχι μόνο,μπορούμε να διακρίνουμε δύο μεγάλες κατηγορίες φορέων τους οι οποίες και αυτές με τη σειρά τους χωρίζονται σε άλλες μικρότερες. Οι δύο μεγάλες αυτές κατηγορίες είναι τα φυσικά πρόσωπα και τα νομικά πρόσωπα. Και αν είναι αυτονόητο τα συνταγματικά δικαιώματα να αναγνωρίζονται στα φυσικά πρόσωπα,δεν είναι εξίσου αυτονόητο να αναγνωρίζονται στα νομικά πρόσωπα. Και αυτό γιατί δεν υπάρχει καμία ρητή πρόβλεψη στο Ελληνικό Σύνταγμα,εν αντιθέσει με άλλα ευρωπαϊκά

²Π. Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, 1991 τόμος Α σελ. 7

³ Ν. Ι Σαριπόλος ,Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου IV, 1875 σελ. 93 επ.

συντάγματα⁴, που να αναγνωρίζει τα δικαιώματα στα νομικά πρόσωπα, αλλά αυτά τους έχουν αναγνωριστεί κυρίως νομολογιακά.

Αυτές μπορεί να είναι οι δύο μεγάλες κατηγορίες φορέων δικαιωμάτων, αλλά δεν είναι οι μόνες καθώς υπάρχουν και οι υποκατηγορίες τους. Τα φυσικά πρόσωπα διακρίνονται περαιτέρω σε 3 υποκατηγορίες, σύμφωνα πάντα με τα παρεχόμενα από το Ελληνικό Σύνταγμα δικαιώματα. Χωρίζονται επομένως στους Έλληνες πολίτες, στους αλλοδαπούς και βάσει των τελευταίων εξελίξεων στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο στους κοινοτικούς πολίτες, οι οποίοι σε αρκετές περιπτώσεις εξομοιώνονται με τους Έλληνες. Υπάρχουν δικαιώματα που αναγνωρίζονται σε όλες τις κατηγορίες πολιτών και υπάρχουν δικαιώματα τα οποία δεν νοούνται για όλες τους πολίτες. Ακολουθώντας το παράδειγμα των φυσικών προσώπων δημιουργούνται υποκατηγορίες και στα νομικά πρόσωπα. Πιο συγκεκριμένα τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου γίνεται δεκτό ότι αναγνωρίζονται ως φορείς δικαιωμάτων στις περισσότερες περιπτώσεις ακόμη και σε περίπτωση αμφιβολίας⁵. Από την άλλη, εντοπίζουμε την υποκατηγορία των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου που εξαιτίας της φύσης τους δημιουργούν αρκετές αντιθέσεις και αντικρουόμενες απόψεις στους νομικούς κύκλους.

Θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε σχετικά με τις κατηγορίες των φορέων ότι αναλόγως της διαφορετικής ιδιοσύστασης τους, τους αναγνωρίζονται τα αντίστοιχα δικαιώματα από την κρατική εξουσία.

⁴ Πρβλ. άρθρο 19 παρ. 3 γερμανικού συντάγματος : "Τα θεμελιώδη δικαιώματα ισχύουν και για ημεδαπά νομικά πρόσωπα, εφόσον είναι εκ της φύσεως εφαρμόσιμα σ' αυτά".

⁵ Π. Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικά Δικαιώματα, 1991. σελ. 76

B) ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΦΟΡΕΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥΣ

Αρχίζοντας την ουσιαστική σύνδεση των ατομικών δικαιωμάτων με τους φορείς τους, θα πρέπει να εισάγουμε το ελάχιστο των απαιτήσεων που απαιτούνται προκειμένου να χαρακτηριστεί μία νομική οντότητα ως φορέας. Όσον αφορά λοιπόν τα φυσικά πρόσωπα αρχικά ως υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αναγνωρίζεται κάθε άνθρωπος. Η ικανότητα αυτή συνυφαίνεται με την ανθρώπινη φύση και προκύπτει απευθείας από το Σύνταγμα⁶. Από τη γέννηση επομένως του ατόμου ως το θάνατό του είναι υποκείμενο υποχρεώσεων και φορέας των παρεχόμενων από το Σύνταγμα θεμελιωδών δικαιωμάτων. Μπορεί κατά περίπτωση να ορίζονται κάποια κατώτερα όρια ηλικίας προκειμένου κάποιο άτομο να απολαύσει κάποια ατομικά δικαιώματα, και δη τα πολιτικά, ωστόσο κατά κανόνα θα πρέπει να συμπλεύσουμε με την άποψη ότι η ικανότητα ατομικού δικαιώματος αρχίζει το αργότερο με την γέννηση⁷ και δεν παύει πριν το θάνατο του προσώπου⁸.

Θα πρέπει σ' αυτό το σημείο να κάνουμε μία αναφορά και στις οριοθετήσεις που θέτει το Σύνταγμα προκειμένου να διασφαλίζονται εφ' όρου ζωής του ατόμου τα συνταγματικά του δικαιώματα. Απαγορεύεται λοιπόν η γενική στέρηση όλων των δικαιωμάτων του ατόμου. Η αποστέρηση ενός δικαιώματος επιτρέπεται μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις. Επίσης το Σύνταγμα απαγορεύει κατά κανόνα και την καθολική ή μόνιμη ή έστω προσωρινή αποστέρηση ακόμη και ενός δικαιώματος. Ωστόσο αυτός είναι ο κανών και κάθε κανών επιδέχεται εξαιρέσεις που θα τις αναλύσουμε στην πορεία.

⁶ Ανδρέα Δημητρόπουλου, *Συνταγματικά Δικαιώματα* 2004 ,σελ. 91

⁷ Προστασία ζωής κνοφορούμενου είναι αντικείμενο νομικών αντιπαραθέσεων.

⁸ Π. Δ. Δαγτόγλου, *Ατομικά Δικαιώματα* 1991 ,σελ. 72

Συνταγματικά Δικαιώματα Ανηλίκων

Όπως ήδη προαναφέραμε στην προηγούμενη παράγραφο η ικανότητα δικαίου αρχίζει το αργότερο με τη γέννηση και παύει με το θάνατο του ατόμου. Όμως πρέπει να εξετάσουμε τι συμβαίνει με τα δικαιώματα των ανηλίκων δηλαδή με τα δικαιώματα των ατόμων από τη γέννησή τους ως την ενηλικίωσή τους. Αρχικώς θα πρέπει να αναφερθούμε στη συνταγματική διάταξη του αρθ. 21 παρ. 1 Συντ. η οποία προστατεύει την ανήλικη νεότητα. Βλέπουμε δηλαδή ότι και μέσα στο κείμενο του Συντάγματος υπάρχουν ειδικές διατάξεις για τους ανήλικους. Επίσης θα πρέπει να δεχτούμε ότι σε αντίθεση με τον Αστικό Κώδικα⁹ η συνταγματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεν προϋποθέτει αναγκαστικά την ενηλικιότητα των φορέων τους. Αλλά συμβαίνει ο νομοθέτης συντακτικός και κοινός να επιθυμούν συμπλήρωση κάποιου κατώτατου ορίου ηλικίας για την αυτοπρόσωπη άσκηση ορισμένων δικαιωμάτων.

Το ζήτημα λοιπόν των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ανηλίκων στρέφεται γύρω από τον άξονα της ικανότητας ασκήσεως των δικαιωμάτων αυτών.¹⁰ Οι ανήλικοι είναι πάντοτε φορείς των δικαιωμάτων αλλά δεν έχουν πάντοτε την ικανότητα αυτοπρόσωπης ασκήσεώς τους. Ορισμένα δικαιώματα όπως το απόρρητο των επιστολών και της επικοινωνίας, το άσυλο της κατοικίας και η ελευθερία κίνησης προϋποθέτουν για να ασκηθούν στοιχειώδη ωριμότητα ανεξάρτητη από την ενηλικίωση. Για αυτό και η άσκησή τους δικαιολογεί την επιβολή πρόσθετων περιορισμών, διότι απαιτείται συνείδηση πραττομένων. Αλλά δεν απαιτείται συνείδηση πραττομένων ούτε ωριμότητα για την απόλαυση κοινωνικών δικαιωμάτων των οποίων το περιεχόμενο

⁹ ΑΚ 127 –Όποιος έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του είναι ικανός για κάθε δικαιοπραξία.

¹⁰ Αικ. Ανδρουλάκη, Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των Ανηλίκων, προπτυχιακή εργασία, 2004 σελ. 12

αναλύεται σε χορήγηση παροχών.¹¹ Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα ισχύουν και για τους ανήλικους ιδίως μετά από μία ηλικία ωριμότητας. Αλλά θα πρέπει να προστέσουμε επίσης ότι οι ανήλικοι, τα παιδιά και οι έφηβοι, συμβαίνει να είναι και υποκείμενα πρόσθετων δικαιωμάτων, ιδίως κοινωνικών, επειδή ακριβώς έχουν ανάγκη προστασίας ειδικής περισσότερο από τους ενήλικες.¹²

Γ) ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΤΟΧΥΡΩΜΕΝΑ ΥΠΕΡ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

Πανανθρώπινα Συνταγματικά Δικαιώματα

Υπάρχουν κατ' αρχήν ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία αναγνωρίζονται συνολικά σε όλες τις κατηγορίες φυσικών προσώπων που προεντοπίσαμε. Εξάλλου ο όρος 'δικαιώματα του ανθρώπου' που χρησιμοποιείται δύο φορές στα άρθρα 25 παρ. 1 Συντ. και 28 παρ. 3 υπονοεί σαφώς ότι φορέας των δικαιωμάτων αυτών είναι ο άνθρωπος. Ο λόγος γίνεται για τα πανανθρώπινα δικαιώματα τα οποία κατοχυρώνονται στο Ελληνικό Σύνταγμα και για τους Έλληνες πολίτες αλλά και για τους κάθε λογής αλλοδαπούς, κοινοτικούς ή μη. Ένα τέτοιο πανανθρώπινο δικαίωμα αποτελεί η προστασία της αξίας του ανθρώπου όπως αυτή εννοείται στο αρθρ. 2 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος. Την αυτή ιδέα ενισχύει η παρ. 2 του ίδιου άρθρου που κάνει λόγο για προσαρμογή της χώρας μας με τους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου όσον αφορά φυσικά την προστασία της ανθρώπινης αξίας.

Στη συνέχεια στο άρθρο 5 Συντάγματος εντοπίζουμε το ανθρώπινο δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας των ατόμων. Η

¹¹ Μανιτάκης Αντ., Το Υποκείμενο των Συνταγματικών Δικαιωμάτων, 1981 σελ. 112-113.

¹² Μάνεσης Αριστ., Ατομικές Ελευθερίες ά. πανεπιστημιακές παραδόσεις, 1979, σελ. 44

ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας συνδέεται στενά με τη συμμετοχή σε διάφορες εκφάνσεις της ζωής της χώρας από τις οποίες όμως μόνον η συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας θεωρείται ανθρώπινο δικαίωμα δηλαδή αναγνωρίζει ως φορείς του όλα τα φυσικά πρόσωπα, Έλληνες-κοινοτικούς-αλλοδαπούς. Η δεύτερη παράγραφος του ιδίου άρθρου εμβαθύνει στο δικαίωμα της απολύτου προστασίας της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τονίζοντας και πάλι την πανανθρώπινη διάσταση του δικαιώματος αφού εγγράφως μέσα στο συνταγματικό κείμενο γίνεται λόγος περί μη διακρίσεως των φορέων. Στο ίδιο κλίμα κινείται και η τρίτη παράγραφος του άρθρου 5 Συντ. που ορίζει ότι κανείς δεν καταδιώκεται ούτε συλλαμβάνεται αυθαίρετα παρά μόνον όπως ορίζει ο νόμος.

Πολύ σημαντική σ' αυτό το σημείο είναι η ρύθμιση της παραγράφου 5 του άρθρου 5 Συντ. περί της προστασίας της υγείας των ατόμων. Φορείς του συγκεκριμένου δικαιώματος είναι όλοι οι άνθρωποι που κατοικούν μέσα στα όρια της Ελληνικής Επικράτειας. Αναφέροντας προστασία της υγείας από το κράτος εννοούμε ότι όλοι οι εντός της περιφέρειας ευρισκόμενοι δύνανται να αξιώνουν από το κράτος να τους προστατεύει από τις αυθαίρετες παρεμβάσεις κατά της υγείας τους όχι μόνον από το ίδιο αλλά και από τρίτους. Οι εξελίξεις στη βιοτεχνολογία υπαγόρευαν στο συντακτικό νομοθέτη να συμπεριλάβει ρύθμιση που αφορά και αυτή όλα τα φυσικά πρόσωπα ως φορείς προκειμένου να τα προστατεύσει από βιοιατρικές παρεμβάσεις.

Πληροφόρηση και Επικοινωνία

Άλλα δικαιώματα τα οποία αναγνωρίζονται σε όλα τα φυσικά πρόσωπα είναι τα σχετικά με την Κοινωνία της Πληροφορίας.

Συγκεκριμένα στα άρθρα 5 Α, 9 Α και 19 γίνεται λόγος διαδοχικά για πρόσβαση στη πληροφορία, σύμφωνα με τις επιταγές του νομοθέτη φυσικά, προστασία από την αυθαίρετη και αχρεία συλλογή και επεξεργασία με ηλεκτρονικά μέσα των προσωπικών του δεδομένων και φυσικά της διαφύλαξης της ελεύθερης επικοινωνίας.

Σχετικώς με αυτά τα δικαιώματα εντοπίζουμε και ειδικές κατηγορίες φορέων που εμπíπτουν και αυτά με τη σειρά τους στη συνταγματικά προβλεπόμενη προστασία. Αυτοί οι φορείς είναι πρώτον οι κρατούμενοι και δεύτερον οι στρατευμένοι οι οποίοι βρίσκονται σε ειδική κυριαρχική σχέση με το κράτος. Οι στρατευμένοι δεν επηρεάζονται καθόλου από τη σχέση εξουσίας του κράτους προς αυτούς παρά μόνον αν η επικοινωνία τους μπορεί να απειλήσει την εθνική ασφάλεια. Από την άλλη, οι κρατούμενοι απολαύουν το δικαίωμα της επικοινωνίας θεσμικά προσαρμοσμένο¹³ αλλά γίνεται παράλληλα αντιληπτό ότι για λόγους δημοσίας ασφάλειας και πρόληψης σοβαρότερων εγκλημάτων είναι δυνατόν να δοθεί εισαγγελικά εντολή άρσεως του επικοινωνιακού τους απορρήτου. Τέλος αξίζει να αναφερθούμε ότι οι φορείς των δικαιωμάτων των άρθρων 9 Α και 19 προστατεύονται επιπλέον από τις ανεξάρτητες διοικητικές αρχές που έχουν συσταθεί για το συμφέρον του πολίτη¹⁴. Συνάμα όλοι οι πολίτες δικαιούνται προστασίας από τη χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση των 9,9 Α και 19 Συντάγματος. Ωστόσο και σ' αυτή την περίπτωση εντοπίζουμε και εξαιρέσεις στη νομολογία, εξαιρέσεις όμως που λειτουργούν υπέρ της προστασίας του πολίτη¹⁵.

¹³Καθ. Ανδ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα 2004, σελ. 242

¹⁴ Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Επιτροπή Επικοινωνιών και Ταχυδρομίων Ελλάδος.

¹⁵ ΑΠ 874/2004.

Προστασία ιδιωτικής σφαίρας και ιδιαίτερων κοινωνικών ομάδων

Όλους τους φορείς παρουσιάζεται να ευνοεί και το άρθρο 9 του Συντάγματος το αναφερόμενο στην προστασία του οικιακού ασύλου. Όπως αναφέρεται ρητώς στο κείμενο δεν επιτρέπεται καμία έρευνα σε κατοικία πλην των περιπτώσεων που ο νόμος ορίζει και φυσικώς τηρουμένων των τιθεμένων δικαστικών και εισαγγελικών προϋποθέσεων πολιτών ακόμη και αν είναι ασαφές αν μία κατασκευή αποτελεί κατοικία ή όχι¹⁶. Αυτή η ρύθμιση ισχύει προς προστασία όλων. Παρόλο που η κατοικία όπως μπορεί να νοηθεί αρχικώς ως έννοια υπολαμβάνεται ως αυτή της οικίας(domicile)των φυσικών προσώπων,ωστόσο μία πιο προσεκτική παρακολούθηση του εν λόγω ζητήματος καθώς και μία πιο διασταλτική ερμηνεία της συνταγματικής ρήτρας μας οδηγεί στο αποτέλεσμα να νοήσουμε ως κατοικία προστατευόμενη από το Σύνταγμα και τον τόπο εργασίας,δηλαδή τις επιχειρήσεις,τα γραφεία και τα εργοστάσια. Στον τόπο εργασίας ,εκτός από τον εργοδότη ,φυσικό ή νομικό πρόσωπο ,προστατεύεται και ο εργαζόμενος¹⁷ από αυθαίρετες παρεμβάσεις κρατικές ή ακόμη και ιδιωτών.

Συναντώντας παρακάτω το άρθρο 21 του Συντάγματος κατανοούμε ότι πρόκειται για ένα σύνθετο άρθρο με πολλαπλές διασφαλιστικές ρυθμίσεις για ορισμένες κατηγορίες πολιτών. Ηδη από την πρώτη παράγραφο του άρθρου 21 ο συντακτικός νομοθέτης μας προετοιμάζει ότι η οικογένεια,ο γάμος,η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό κρατική προστασία. Εν συνεχεία αναφέρει στη δεύτερη παράγραφο τις ειδικές ομάδες ατόμων που θα τύχουν ευνοικής φροντίδας και μεταχείρισης από το κράτος. Αυτοί είναι οι φορείς του

¹⁶ Νομολογιακή περίπτωση αθίγγανων.

¹⁷ Αν.Τάχου, Τα επαγγελματικά δικαιώματα στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα 1998

διασφαλιστικού δικαιώματος της κρατικής πρόνοιας. Πρόκειται επομένως αυστηρώς για φυσικά πρόσωπα, καθώς και στις περισσότερες περιπτώσεις μόνο για Έλληνες πολίτες. Από τις παραγράφους 2,3,6 του άρθρου 21 Συντ. συνάγεται ότι οι Έλληνες πολίτες μόνοι απολαμβάνουν της κρατικής προστασίας. Το κράτος δεν είναι υποχρεωμένο να βοηθά όποιον αλλοδαπό βρίσκεται εντός των ορίων της Επικρατείας του. Αυτή η ερμηνεία δεν έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της ισότητας καθώς αυτή καθιερώνεται μόνον υπέρ των Ελλήνων πολιτών και όχι των αλλοδαπών. Επιπλέον τα περισσότερα δικαιώματα του εν λόγω άρθρου είναι διεκδικητικά-εξασφαλιστικά,εμπεριέχουν αξιώσεις από το κράτος και μια γενική για όλους καθιέρωση αυτών θα αποτελούσε δυσβάχταχο φορτίο για τον ήδη βεβαρημένο κρατικό προϋπολογισμό.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η παράγραφος 4 του άρθρου 21 που αναφέρει ως αντικείμενο ειδικής φροντίδας από το κράτος την απόκτηση κατοικίας για αυτούς που δεν έχουν ή στεγάζονται ανεπαρκώς. Φορείς λοιπόν του διεκδικητικού δικαιώματος της κατοικίας είναι μόνον οι Έλληνες πολίτες και πάλιν απ'αυτούς μόνον όσοι στερούνται πλήρως κατοικίας ή στεγάζονται ανεπαρκώς αναλόγως των αναγκών τους, αν και η πιο πρόσφατη απόφαση του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας φρόντισε ώστε η διανομή των διαμερισμάτων του Ολυμπιακού χωριού Θρακομακεδόνων να γίνει και σε μία μικρή μερίδα αλλοδαπών που ζουν και εργάζονται νομίμως στη χώρα μας.

Τέλος στις παραγράφους 3 και 6 του άρθρου 21 γίνεται λόγος για την προστασία αλλά και την ευνοϊκή φροντίδα και μέριμνα του κράτους προς κάποιες ιδιαίτερα ευπαθείς ομάδες,όπως οι νέοι,οι άποροι και οι ανάπηροι. Ειδικώς η τελευταία ομάδα,οι ανάπηροι από το Σύνταγμα θεμελιώνουν σημαντικά δικαιώματα για τη διευκόλυνση για την ένταξη στην κοινωνική,επαγγελματική,οικονομική και πολιτική της χώρας. Φορείς φυσικά είναι μόνο αυτές οι συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών

και εξυπακούεται οτι το Ελληνικό Κράτος οφείλει να βοηθά πρώτα τους Έλληνες πολίτες και ύστερα όλους τους υπολοίπους.

Δικαιώματα της πνευματικής υποστάσεως και Τύπος

Στο αρθρο 13 Συντάγματος αναλύεται η έννοια της ελευθερίας της θρησκευτικής συνειδήσεως καθώς και όλων των δικαιωμάτων που πηγάζουν από αυτή. Λόγω της πανανθρώπινης φύσης του δικαιώματος κατανοούμε οτι φορείς του είναι όλοι οι ευρισκόμενοι εντός της Ελληνικής Επικρατείας. Συνεπώς Έλληνες,κοινοτικοί και πάσης φύσεως αλλοδαποί δικαιούνται να απολαμβάνουν την θρησκευτική ελευθερία. Εξαιρέση σ'αυτό το σημείο αποτελεί η συνταγματική πρόβλεψη της προστασίας της καθε γνωστής θρησκείας. Επομένως οι λειτουργοί θρησκείας ή αιρέσεως που δεν έχει φανερά δογματα δεν απολαμβάνουν το δικαίωμα του άρθρου 13 Συντ. μέσα στην Ελληνική Επικράτεια¹⁸. Αντίθετα όλοι οι υπόλοιποι είναι 'θρησκευτικώς ελεύθεροι'παρ'όλη τη ρητή αναγνώριση της Ανατολικής Ορθόδοξου Εκκλησίας του Χριστού ως επικρατούσας θρησκείας στο Σύνταγμα της Ελλάδος¹⁹.

Στον ίδιο τομέα,των πνευματικών δικαιωμάτων,κινείται και το άρθρο 14 Συντάγματος αναφερόμενο στην ελευθερία εκφράσεως είτε προφορικά ή εγγράφως δια του τύπου πάσης φύσεως απόψεων και στοχασμών. Ενώ παλιότερα στο Σύνταγμα του 1952 δεχόταν ως μοναδικούς δικαιούχους του δικαιώματος της ελευθερίας του τύπου τους Έλληνες πολίτες²⁰, σήμερα η ανάγκη συμμόρφωσης προς την κοινοτική νομοθεσία και τις ευρωπαϊκές επιταγές δεν ορίζει κάτι τέτοιο και επομένως νοείται οτι επιτρέπεται η έκφραση διά του τύπου και στους

¹⁸Σπ. Τρωιανού, Οργάνωση των εκκλησιών και διεθνείς σχέσεις 1997 ,σελ. 129

¹⁹ Αρθρο 3 παρ. 1 Συντάγματος

²⁰ Ν. Αλιβιζάτου ,Κράτος και Ραδιοτηλεόραση. Η θεσμική διάσταση 1986 ,σελ . 56

κοινοτικούς πολίτες²¹. Η ιδιοκτησία ραδιοτηλεοπτικών σταθμών είναι ελεύθερη προς τους Έλληνες και τους κοινοτικούς πολίτες αλλά μπορούν να τίθενται περιορισμοί ως προς την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος όπως επιβάλλει η παρ. 8 του 14 Συντ. Τέλος ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς των σταθμών ο συντακτικός νομοθέτης αφήνει τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων και των μέσων χρηματοδότησεως στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Η 9^η παράγραφος του άρθρου 14 Συντάγματος έχει προκαλέσει δυσφορία στους οικονομικούς κύκλους της χώρας μας σχετικά με την παράλληλη ιδιότητα του βασικού μετόχου επιχείρησης μέσω μαζικής ενημέρωσης και του ιδιοκτήτη επιχείρησης που αναλαμβάνει έναντι του Δημοσίου την εκτέλεση έργων ή προμηθειών. Όμως πρόσφατη απόφαση του ΣτΕ έκρινε ότι η παρ. 9 αρθρ. 14 Συντ. καθώς και ο νόμος 3021/02 ίσως να παραβιάζουν την κοινοτική νομοθεσία, αφού περιορίζει το δικαίωμα των φορέων να επιτελούν και επιχειρηματική δραστηριότητα και να είναι ιδιοκτήτες ραδιοτηλεοπτικών σταθμών, και επειδή κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται πουθενά στην κοινοτική νομοθεσία, θα συνεδριάσει η Ολομέλεια του ΣτΕ για να παραπέμψει ή όχι την υπόθεση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Ειδική παράμετρος του άρθρου 14 αποτελεί η 5^η παράγραφός του, που ορίζει τα σχετικά με το δικαίωμα απάντησης σε ανακριβή δημοσιεύματα καθώς και την αξίωση επανόρθωσης ανακριβειών. Είναι απολύτως αντιληπτό ήδη από την πρώτη λέξη του άρθρου 14 Συντάγματος ότι φορέας είναι κάθε φυσικό πρόσωπο αλλά και τα νομικά πρόσωπα. Μάλιστα στο πεδίο του τύπου τα νομικά πρόσωπα αποτελούν τον κανόνα καθώς είναι οι κατεξοχήν δικαιούχοι και εφαρμοστές της ελευθερίας της εκφράσεως.

²¹Γ. Καράκωστα, Προσωπικότητα και τύπος 1997, σελ 87

Συναφές με το άρθρο 14 είναι και το άρθρο 15 Συντάγματος. Συγκεκριμένα δεν είναι ένα άρθρο που καθιερώνει τόσο κάποιο δικαίωμα, αλλά είναι ένα άρθρο που θέτει τα εχέγγυα της σωστής εφαρμογής ορισμένων δικαιωμάτων των πολιτών, ούτως ώστε η άσκηση τους να μην γίνεται σε βάρος κάποιων τρίτων. Φορείς του δικαιώματος, αν μπορούμε να το ονομάσουμε έτσι, είναι πάντες οι οποίοι είναι αναμειγμένοι ή σκοπεύουν να αναμειχθούν στη ραδιοφωνία, το κινηματογράφο, στη φωνογραφία και την τηλεόραση. Η άσκηση των καλλιτεχνικών ελευθεριών, αλλά και των ελευθεριών της έκφρασης και της γνώμης από μέρους των φορέων υπάγονται πλέον στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ανεξάρτητης διοικητικής αρχής, του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης δηλαδή.

Από τη στιγμή που η ραδιοφωνία και η τηλεόραση δεν είναι πια μόνο κρατικό προνόμιο ο έλεγχός τους πέρασε στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης που έγινε πια αρμόδιο να καθορίζει τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο μπορεί να γίνει φορέας του δικαιώματος του ιδιοκτήτη του ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού. Ο συντακτικός νομοθέτης άφησε ελεύθερο τον κοινό νομοθέτη²² και ενδεικτικά θα αναφέρουμε ότι άδειες λειτουργίας ραδιοτηλεοπτικών σταθμών χορηγούνται σε επιχειρήσεις των ΟΤΑ, σε ΑΕ ελληνικών ιδιοκτησιακών συμφερόντων ή έστω σε ΑΕ που ελέγχονται από υπηκόους χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο ίδιος νόμος ορίζει επίσης ότι το ανώτερο ποσοστό συμμετοχής ενός νομικού ή φυσικού προσώπου στην εταιρεία

²² Ν. 2328/1995 "Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας, ρύθμιση θεμάτων της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και άλλες διατάξεις."

στην οποία χορηγείται άδεια λειτουργείας είναι το 25% καθώς και οτι μόνον σε μία τέτοια εταιρεία μπορεί να μετέχει²³.

Εν συνεχεία, στο άρθρο 16 παρ. 1 συναντάμε την ελευθερία της τέχνης η οποία αναγνωρίζει ως φορείς της όλα τα φυσικά πρόσωπα καθώς ο καθένας που είναι σε θέση να δημιουργεί και να εκφράζεται καλλιτεχνικά μπορεί να το πράττει ακώλυτα. Επίσης μπορούν και νομικά πρόσωπα να είναι φορείς της ελευθερίας της τέχνης καθώς τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα να είναι ιδιοκτήτες θεάτρων, εκδοτικών οίκων αλλά και εταιρειών παραγωγής δίσκων. Περίεργο δικαίωμα φορέα αναγνωρίζεται όχι μόνον σε αυτούς που εκφράζονται καλλιτεχνικά αλλά και σε αυτούς που θέλουν να απολαύσουν ανεμπόδιστα τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα των άλλων²⁴.

Το άρθρο 16 παρ. 1 αναφέρει έπειτα οτι η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες και οτι το κράτος φροντίζει για την ανάπτυξη και την προαγωγή τους. Του εν λόγω δικαιώματος φορείς αναγνωρίζονται και πάλι όλα τα φυσικά πρόσωπα αλλά και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου²⁵. Τα φυσικά πρόσωπα φυσικά μπορούν να πραγματοποιούν την έρευνα είτε είναι εντός είτε είναι εκτός των πανεπιστημιακών χώρων.

Όσον αφορά την παιδεία, το άρθρο 16 παρ. 2,3,4 παρουσιάζει ως φορείς του δικαιώματος αυτού κατ' αρχήν τους Έλληνες πολίτες δηλαδή αυτούς και τα παιδιά τους. Αλλά τα πράγματα δεν είναι ακριβώς όπως φαίνονται. Διότι αφενός οι Έλληνες πολίτες είναι φορείς του εξασφαλιστικού δικαιώματος της παιδείας αλλά και οι κοινοτικοί και οι αλλοδαποί έχουν δικαίωμα στην παιδεία και κανείς δεν μπορεί να τους εμποδίσει να την απολαύσουν. Ειδικώς για τους κοινοτικούς πολίτες ειδικές επιτροπές παιδείας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχουν γίνει

²³ Ανδ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα 2004

²⁴ Π. Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα 1991, σελ. 661

²⁵ ΣτΕ 14/1988(Ολ.)

τελευταίως αρμόδιες για να διασφαλίσουν το δικαίωμα της παιδείας για τους Ευρωπαίους πολίτες σε όποια χώρα-μέλος βρίσκονται.

Ειδικά για το δικαίωμα της παιδείας δεν υπάρχουν μόνον φορείς που το απολαμβάνουν αλλά και φορείς που το παρέχουν. Συγκεκριμένα το δικαίωμα ίδρυσης εκπαιδευτηρίων δεν είναι μόνον κρατικό αλλά αναγνωρίζεται και σε ιδιώτες είτε αυτοί εμφανίζονται με τη μορφή νομικού προσώπου ή φυσικού, αλλοδαπούς ή μη.

Τους παροχείς της ανώτατης εκπαίδευσης θα τους αναλύσουμε παρακάτω αναλύοντας τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου αλλά όσον αφορά το δικαίωμα στην ανώτατη εκπαίδευση θα πρέπει να τονίσουμε ότι είναι προφανώς διττό. Από την μία πλευρά ως φορείς του δικαιώματος της ακαδημαϊκής ελευθερίας είναι οι καθηγητές των πανεπιστημίων και από την άλλη πλευρά δικαίωμα να φωτιστούν από την πανεπιστημιακή εκπαίδευση και να δράσουν ακώλυτα εντός των ορίων της ακαδημαϊκής ελευθερίας έχουν οι φοιτητές. Όσον αφορά τους παροχείς της ανώτατης εκπαίδευσης θα τους αναλύσουμε παρακάτω αναλύοντας τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Στην πρώτη περίπτωση υπάρχουν νόμοι που ορίζουν τις προϋποθέσεις ανάδειξης των καθηγητών και τα δικαιώματα τους, καθώς και νόμοι που ορίζουν σχετικώς με την ανεμπόδιστη μεταλαμπάδευση παντός είδους γνώσεως αλλά και έκφρασης μέσα στην πανεπιστημιακή κοινότητα. Στην δεύτερη περίπτωση οι φοιτητές μπορούν να είναι εκτός από Έλληνες πολίτες και αλλοδαποί καθώς τα προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών ειδικά μέσα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι πολύ συνηθισμένα. Και στις δύο περιπτώσεις βεβαίως η ακαδημαϊκή ελευθερία των ανωτέρω φορέων είναι δυνατόν να περιορίζεται αν υπάρχει κίνδυνος παραβίασεως των γενικών νόμων του κράτους²⁶. Την ίδια συνταγματική

²⁶Π. Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα 1991, σελ. 698

προστασία απολαμβάνουν και οι αρωγοί και δικαιούχοι της επαγγελματικής και κάθε άλλης ειδικής εκπαίδευσης.

Το κράτος είναι και προστάτης του αθλητισμού. Ο αθλητισμός είναι ένας τομέας κοινωνικής δραστηριότητας ο οποίος έχει ανάγκη την κρατική εποπτεία. Ωστόσο ως φορείς της προστασίας αυτής είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα είτε είναι Έλληνες ή αλλοδαποί. Όμως από τους διάφορους αθλητικούς νόμους τίθενται καποιοι περιορισμοί για τους αλλοδαπούς σχετικώς με την συμμετοχή τους στην αθλητική ζωή της χώρας όχι όμως για να τους περιοριστεί αυτό καθ'εαυτό το δικαίωμα συμμετοχής στην αθλητική ζωή της Ελλάδος, αλλά για να διασφαλιστεί η ευκολότερη συμμετοχή των Ελλήνων στον αθλητισμό. Σχετικώς με το δικαίωμα συμμετοχής στις κρατικές επιχορηγήσεις²⁷, φορείς είναι οι ενώσεις των αθλητικών σωματείων κάθε είδους, στα πλαίσια του νόμου φυσικά. Τα αθλητικά σωματεία αυτά είναι δυνατόν να είναι οργανωμένα ή όχι σε νομική μορφή. Η νομική μορφή πάλι μπορεί να είναι είτε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου είτε και ιδιωτικού. Επίσης είναι πολύ σημαντικό να επισημάνουμε οτι τα τελευταία χρόνια η ελληνική νομοθεσία έχει συμβιβασθεί με την εμπορευματοποίηση του αθλητισμού και με νομοθεσία έχει μετατρέψει τους φορείς-σωματεία κάποιων δημοφιλών αθλημάτων σε ανώνυμες εταιρίες που ασκούν κατά κύριο λόγο επιχειρηματική δραστηριότητα και δευτερευόντως αθλητική δραστηριότητα ή χρησιμοποιούν αυτή την τελευταία για επιτυχία οικονομικά αποτιμητού αποτελέσματος. Θεσμοθετούνται τέλος κάποιες ειδικές επιχορηγήσεις με μορφή επιβραβεύσεων σε φυσικά πρόσωπα, Έλληνες αθλητές, που διακρίθηκαν στους αθλητικούς χώρους με τα εθνικά μας χρώματα σε σημαντικές αθλητικές διοργανώσεις²⁸.

²⁷ Άρθρο 16 παρ. 9 Συντάγματος

²⁸ Νόμος 2725/99

Δικαιώματα Δικαστικής και Διοικητικής Προστασίας

Στο άρθρο 6 του Συντάγματος ,και διάχυτες σε όλο το εύρος του, συναντούμε πανανθρώπινες ρυθμίσεις που αφορούν γενικότερη ελευθερία των ατόμων που βρίσκονται εντός της Ελληνικής Επικράτειας. Συγκεκριμένα το εν λόγω άρθρο αναφέρει για την απαγόρευση αδικαιολογήτου φυλακίσεως αλλά και τις λοιπές ρυθμίσεις που λαμβάνουν χώρα από τη στιγμή της φυλακίσεως και έπειτα,όπως είναι η προσαγωγή στον ανακριτή,τα ανώτερα όρια προσωρινής κρατήσεως και προφυλακίσεως και η υποχρέωση των δικαστικών και αστυνομικών υπαλλήλων για άφεση του προσαχθέντα μόλις ξεπερασθούν τα ανώτερα αυτά όρια. Είναι επομένως ένα άρθρο το οποίο αναφέρεται σε φυσικά πρόσωπα ασφαλώς,αλλά καταλαμβάνει όλες τις κατηγορίες φυσικών προσώπων δηλαδή και τους Έλληνες αλλά και τους αλλοδαπούς. Και αν αυτό δεν φαίνεται ευκρινώς στην εν λόγω διάταξη,ωστόσο η ανάγκη να συνάδει αυτή η διάταξη με την παράγραφο 2 του άρθρου 5 και την παράγραφο 2 του άρθρου 2 του Συντάγματος,μας οδηγουν στο συμπέρασμα ότι φορείς των αναφερομένων στο άρθρο 6 δικαιωμάτων είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα,οι Έλληνες,οι κοινοτικοί αλλά και οι αλλοδαποί.

Στο ίδιο κλίμα κινείται και το άρθρο 7 του Συντάγματος το οποίο αναφέρει μερικές προϋποθέσεις ποινικού κολασμού,αλλά και απαγορεύει καποιες υπερβολικές ποινικές κυρώσεις. Και αυτό το άρθρο απευθύνεται προς όλους τους φορείς,προς όλα τα φυσικά πρόσωπα είτε είναι Έλληνες ή αλλοδαποί. Και τούτο διότι η ανεπίτρεπτη κρατική μεταχείριση προς τους πολίτες προσβάλλει την αξιοπρέπεια των ατόμων και την προσωπική τους ελευθερία,αγαθά τα οποία θεσπίζονται και κατοχυρώνονται υπέρ όλων των ανθρώπων.

Στο άρθρο 8 του Συντάγματος εμπεριέχεται μία πολύ σημαντική συνταγματική ρύθμιση αυτή του νομίμου δικαστή. Όλα τα φυσικά πρόσωπα δικαιούνται να απολαμβάνουν τη συνταγματική προστασία του νομίμου δικαστή, δηλαδή να αξιώνουν να παρουσιάζονται στη δικαστική αρχή που τους έχει ορίσει ο νόμος και είναι καθ' ύλην και κατά τόπον αρμόδια για να αποφανθεί επί της υποθέσεώς τους. Η αρχή του νομίμου δικαστή αναφέρεται επίσης στη νομότυπη σύνθεση του δικαστηρίου που δικάζει την εκάστοτε περίπτωση ,σύνθεση που πρέπει να υπερνικά κωλύματα των δικαστών ανάλογα με τους δεσμούς που έχουν με τους διαδίκους. Επειδή λοιπόν το δικαίωμα του νομίμου δικαστή κατοχυρώνει τις ελάχιστες προϋποθέσεις προκειμένου να πάρει σάρκα και οστά η ιδέα του κράτους δικαίου ,θα ήταν το λιγότερο ανεπαρκές να μην αναγνωρίζεται το δικαίωμα του νομίμου δικαστή για όλα τα φυσικά πρόσωπα που βρίσκονται εντός της ελληνικής επικρατείας,είτε αυτά είναι αλλοδαποί,κοινοτικοί πολίτες ή Έλληνες.Περί της βεβαίωσης των προλεγομένων αρκεί κανείς να ανατρέξει στις αίθουσες των Ελληνικών Δικαστηρίων που πάρα πολλές υποθέσεις πια έχουν ως διάδικους αλλοδαπούς και κοινοτικούς και όλοι απολαμβάνουν τα δικαστικά δικαιώματα που απολαμβάνουν και οι Έλληνες.

Στη συνέχεια συναντούμε στο κείμενο του Συντάγματος το δικαίωμα του αναφέρεσθαι στις αρχές. Το κείμενο του Συντάγματος αρθρ. 10 δεν κάνει κάποιο διαχωρισμό ως προς τους φορείς του δικαιώματος. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να δεχθούμε οτι ως τοιούτοι αναγνωρίζονται όλα τα φυσικά πρόσωπα .Για το κάθε άτομο θεσπίζονται από την ελληνική πολιτεία τρόποι αλλά και μέσα στα οποία μπορεί να καταφεύγει προκειμένου να ζητήσει από τις διοικητικές αρχές να επιληφθεί των υποθέσεων και των αιτημάτων του.Δεσπόζουσα θέση μεταξύ των αρχών αυτών ,στις οποίες δυνανται να καταφεύγουν τα άτομα ,κατέχει ο θεσμός του συνήγορου του πολίτη θεσμός που

θεσμοθετήθηκε κατ'αναλογία με το σκανδιναβικό θεσμό του Ombudsman μόλις το 1997²⁹ και παρέχει διοικητική προστασία για όλα τα φυσικά πρόσωπα δηλαδή και τους Έλληνες και τους αλλοδαπούς και τους κοινοτικούς. Το δικαίωμα του αναφέρεσθαι στις αρχές είναι ένα ανθρώπινο δικαίωμα εφόσον κατοχυρώνεται το ίδιο για όλους.

Εισερχόμενοι στο δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του άρθρου 20 Συντάγματος, δυνάμεθα να πούμε ότι το δικαίωμα αυτό αναφέρεται προς πάσα κατεύθυνση. Επομένως φορείς του είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα, Έλληνες, αλλοδαποί, κοινοτικοί αλλά και τα Νομικά πρόσωπα. Και όπως ήδη προαναφέραμε δικαιώματα όπως του νομίμου δικαστή και της προηγούμενης ακροάσεως πρέπει να διαφυλάσσονται και να τηρούνται στο έπακρο προκειμένου να πραγματώνεται η ιδέα του κράτους δικαίου.

Συνταγματικά Οικονομικά Δικαιώματα

Αναλύοντας το άρθρο 17 Συντάγματος εντοπίζουμε τις προστατευτικές διατάξεις του νομοθέτη για την ιδιοκτησία των πολιτών. Η ιδιοκτησία ανήκει στο γενικότερο νομικό πλαίσιο της οικονομικής ελευθερίας. Ως εκ τούτου και εφόσον η Ελλάδα αναγνωρίζεται ως ένα δημοκρατικό κράτος για όλους δεν θα μπορούσε παρά να διαφυλάσσει την ιδιοκτησία όλων και να θεσπίζει νόμους που κάνουν την απαλλοτρίωση ιδιοκτησίας δυσχερή ή έστω όταν αυτή επιβάλλεται από το κριτήριο του δημοσίου συμφέροντος, την αποζημίωση για αυτή απολύτως ικανοποιητική και αντίστοιχη του στερουμένου δικαιώματος.

Η προστασία της ιδιοκτησίας είναι ένα γενικό δικαίωμα. Αυτό σημαίνει ότι ως φορείς της αναγνωρίζονται τα φυσικά πρόσωπα, οι

²⁹ ν.2477/1997 'Συνήγορος του Πολίτη και Σώμα Επιθεωρητών και Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης.

Έλληνες, οι κοινοτικοί και οι αλλοδαποί. Επίσης και τα νομικά πρόσωπα μπορούν να έχουν ιδιοκτησία και φυσικά να αξιώνουν από το κράτος την προστασία της. Προστασία σημαίνει από τη μια πλευρά ότι το κράτος θα μεριμνήσει προκειμένου να απωθήσει τον οποιονδήποτε επιθυμεί να καταπατήσει την ιδιοκτησία των ανωτέρω φορέων και από την άλλη ότι το κράτος δεν θα προχωρήσει σε αυθαίρετες καταπατήσεις της ιδιοκτησίας των πολιτών αλλά μόνο όπου αυτό κρίνεται επιβεβλημένο και εφόσον καταβληθεί η εύλογη αποζημίωση.

Ένα άλλο σημείο για το δικαίωμα της ιδιοκτησίας είναι ότι το κράτος δεν θα πρέπει να δυσχεραίνει καθόλου για τους φορείς αυτούς τις προϋποθέσεις απόκτησης ιδιοκτησίας. Αλλά θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο κοινός νομοθέτης περιόριζε το δικαίωμα στην απόκτηση ιδιοκτησίας για τους αλλοδαπούς και τα νομικά πρόσωπα αλλοδαπών συμφερόντων και ιδιοκτησίας σε μία περίπτωση. Συγκεκριμένα ο νομοθέτης όριζε ότι δεν είναι δυνατόν ιδιοκτησίες σε παραμεθόριες και ακριτικές περιοχές να αγοραστούν ποτέ από αλλοδαπούς ή νομικά πρόσωπα αλλοδαπής συμμετοχής. Αυτό γίνεται φυσικά προκειμένου να διαφυλαχθεί η εθνική αμυντική μας γραμμή. Ωστόσο και σε αυτό το θέμα η κοινοτική νομοθεσία έχει περιπλέξει την κατάσταση αρκετά με συνέπεια να μην έχει καθορισθεί ακόμη αν είναι δυνατόν να αποκτηθεί ιδιοκτησία από κοινοτικούς ή κοινοτικά νομικά πρόσωπα στις παραπάνω περιοχές. Το ελληνικό κράτος προκειμένου να αποφύγει τη μετωπική σύγκρουση με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα πάνω στο θέμα αυτό αναγκάστηκε να θεσπίσει το ν. 1892/1990 που ορίζει ότι κατ'αρχήν απαγορεύεται κάθε δικαιοπραξία εν ζωή στις παραπάνω περιοχές υπέρ οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου. Ο ίδιος νόμος φυσικά ορίζει ότι είναι δυνατόν να γίνει άρση της απαγόρευσης για τον οποιονδήποτε αρκεί να το ζητήσει με αίτηση του επί της οποίας θα αναγράφει και το σκοπό που θα χρησιμοποιηθεί το ακίνητο.

Το άρθρο 18 του Συντάγματος δεν αναφέρεται τόσο σ' αυτό το δικαίωμα της ιδιοκτησίας αλλά θέτει ουσιαστικές παραμέτρους για την άσκηση του και την υπό όρους άσκηση του. Συγκεκριμένα ορίζει ότι η ιδιοκτησία είναι δυνατόν να προσβληθεί ύστερα από κρατική παρέμβαση αλλά μόνο σε περίπτωση πολέμου, εκτάκτου ανάγκης ή σοβαρής κοινωνικής ανάγκης. Επίταξη λοιπόν μπορεί να γίνει ενάντια σ' όλους τους φορείς του δικαιώματος της ιδιοκτησίας είτε είναι Έλληνες, είτε αλλοδαποί και κοινοτικοί.

Στο ίδιο άρθρο εντοπίζουμε τις διατάξεις σχετικά με τον αναδασμό αγροτικών εκτάσεων και την αποφυγή κατάτμησης της αγροτικής ιδιοκτησίας. Φορείς του δικαιώματος του αναδασμού είναι, όπως γίνεται κατανοητό οι πρότεροι κάτοχοι της αγροτικής ιδιοκτησίας στην περιοχή οι οποίοι δίνουν τα μικρά κομμάτια γης που ήδη έχουν, προκειμένου να πάρουν ένα συνεχές μεγαλύτερο τμήμα γης.

Στη συνέχεια, στα άρθρα τα σχετικά με την οικονομική ελευθερία, συναντούμε πρώτα το άρθρο 22 το αναφερόμενο στην εργασία. Η εργασία ως δικαίωμα έχει αρκετές διαστάσεις και ανάλογα με τις διαστάσεις αυτές καθορίζονται και οι φορείς του δικαιώματος.

Αρχικώς λοιπόν αναγνωρίζουμε το δικαίωμα της εργασίας ως ελευθερία της εργασίας. Η ελευθερία της εργασίας ισχύει για όλους που βρίσκονται στην Ελλάδα, για όλα δηλαδή τα φυσικά πρόσωπα. Υπάρχουν βέβαια κάποιες εξαιρέσεις που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τη ξεχωριστή φύση κάποιων επαγγελμάτων³⁰. Επιπλέον ο συντακτικός νομοθέτης δίνει το πλεονέκτημα στον κοινό νομοθέτη να καθορίζει κάποιες γενικές παραμέτρους προκειμένου να γίνεται η άσκηση κάποιων λειτουργημάτων πιο εύκολη και πιο πρόσφορη για τους πολίτες. Τέτοιες είναι οι περιπτώσεις θεσπίσεως κάποιων ανώτατων ορίων ηλικίας που μετά το πέρας αυτής της ηλικίας να μη μπορεί ο λειτουργός να ασκήσει

³⁰ Άρθρο 14 παράγραφος 8

το επάγγελμά του. Φυσικά υποτίθεται ότι αυτές οι ρυθμίσεις του κοινού νομοθέτη θα είναι αντικειμενικές για όλους³¹. Δε θεωρείται όμως ότι τοιουτοτρόπως συστέλλεται το δικαίωμα κάποιων φορέων. Επίσης υπάρχει ακόμη η γενική απαγόρευση εισόδου στον δημόσιο τομέα για τα αλλοδαπά άτομα. Αλλά και σ' αυτή την περίπτωση έχουν υπάρξει περιπτώσεις που ο νομοθέτης επιτρέπει υπό προϋποθέσεις την είσοδο των αλλοδαπών στα δημοσιονομικά επαγγέλματα. Οι εργαζόμενοι όταν απασχολούνται αξιώνουν από τον εργοδότη τους ίση αμοιβή για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας. Αυτή η συνταγματική ρύθμιση ισχύει για όλα τα φυσικά πρόσωπα χωρίς καμία απολύτως διάκριση.

Ωστόσο οι αλλοδαποί πλην των κοινοτικών, που δεν έχουν αξίωση εισόδου στην Ελλάδα παρά μόνο αν τους χορηγηθεί η απαραίτητη κάρτα εισόδου, δεν μπορούν να αξιώνουν και εργασία στη χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα μπορεί να τους χορηγηθεί άδεια εισόδου αλλά δεν συνεπάγεται ότι θα τους χορηγηθεί συνάμα και άδεια εργασίας. Ωστόσο ακόμη και αν δεν τους χορηγηθεί κάρτα εργασίας και αυτοί εργαστούν μπορούν να προβάλλουν αξιώσεις κατά των εργοδοτών τους αυτοί ή συγγενείς τους σε ποικίλλες περιπτώσεις³². Αντιθέτως οι κοινοτικοί βάσει των εργασιακών ρυθμίσεων στη Συνθήκη της ΕΟΚ³³ τυγχάνουν ευνοϊκότερης μέριμνας και ουσιαστικά εξομοιώνονται με τους Έλληνες. Ακόμη και τα ελευθέρια επαγγέλματα όπως αυτά των δικηγόρων, των γιατρών, των μηχανικών είναι ελεύθερα προσβάσιμα από κοινοτικούς πολίτες. Το ΔΕΚ έχει αποφανθεί για το συγκεκριμένο θέμα και έχει διαμορφώσει νομολογιακό δεδικασμένο για το Ελληνικό Κράτος³⁴.

Τέλος η ελευθερία της εργασίας ως δικαίωμα ισοδυναμεί και με ελευθερία αλλαγής θέσεως εργασίας και με ελευθερία συνάψεως

³¹ Περίπτωση ανώτατου ορίου ηλικίας πιλότων καθώς και νόμος 3194/03 για τη θέσπιση της ηλικίας συνταξιοδότησεως στα 67 χρόνια για τους καθηγητές πανεπιστημίου.

³² ΑΠ Ολομέλεια 375/2003.

³³ Άρθρο 48 επ. 52 επ. Συνθήκης ΕΟΚ

³⁴ Υποθεση 38/87 ΔΕΚ (Επιτροπή κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας.)

σύμβασης εργασίας και ως τέτοια δεσμεύει όχι μόνο το κράτος για την προστασία όλων των φορέων της αλλά και τους ιδιώτες στις σχέσεις μεταξύ τους, απαγορεύοντας την αναγκαστική εργασία στην παράγραφο 4 του άρθρου 22.

Το άρθρο 22 αναφέρεται επίσης στην τέταρτη παράγραφο στην επίταξη της εργασίας. Η αναγκαστική εργασία μπορεί να απαγορεύεται αλλά δεν συμβαίνει το ίδιο σε ειδικές περιπτώσεις όπως αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών ή επιστατεύσεως ή κοινωνικών αναγκών. Τότε το κράτος αξιώνει από τους πολίτες τη συνδρομή τους και αυτή η αξίωση είναι εναντίον όλων των φορέων του δικαιώματος της εργασίας όπως ο νόμος ορίζει φυσικά.

Μία άλλη παράμετρος του δικαιώματος της ελευθερίας της εργασίας είναι η κρατική πρόνοια και μέριμνα για τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών απασχόλησης για όλους τους πολίτες. Για το λόγο αυτό η πολιτεία έχει συστήσει ειδικό Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου που φροντίζει να κάνει την εύρεση εργασίας πιο βατή για τους πολίτες³⁵. Ως φορείς φυσικά του δικαιώματος της κρατικής μέριμνας δεν είναι άλλοι από τους Έλληνες πολίτες πρωτίστως αν και δευτερευόντως το κράτος μεριμνά και για την τοποθέτηση αλλοδαπών όπου υπάρχει διαθέσιμη και κατάλληλη θέση³⁶.

Τέλος αναφερόμενοι στο δικαίωμα της εργασίας δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε την παράγραφο 5 του άρθρου 22 τη σχετική με την κοινωνική ασφάλιση. Η κοινωνική ασφάλιση βρίσκεται στο άρθρο 22 διότι ο συντακτικός νομοθέτης την έχει άρρηκτα συνδέσει με την εργασία. Συνεπώς όποιος εργάζεται στην Ελληνική Επικράτεια οφείλει να είναι ασφαλισμένος. Αυτή η 'οφειλή' είναι δίοδη. Και ο εργοδότης, είτε αυτός είναι το Κράτος ή ιδιώτης πρέπει να μεριμνά για

³⁵ Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού

³⁶ Η κρατική μέριμνα αφορά μόνο τους εφοδιασμένους με κάρτα εργασίας(πράσινη κάρτα)αλλοδαπούς.

την ιατροφαρμακευτική και συνταξιοδοτική ασφάλιση του εργαζομένου στον αντίστοιχο ασφαλιστικό φορέα, αλλά και ο εργαζόμενος δεν πρέπει να καταδέχεται να εργαστεί χωρίς να του παρέχουν τα δικαιώματα της κοινωνικής ασφάλισης. Η κοινωνική ασφάλιση δεν είναι δεδομένη για τους αλλοδαπούς που βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια. Διότι όπως ήδη αναφέραμε η κοινωνική ασφάλιση είναι μέρος του δικαιώματος εργασίας. Και για τους αλλοδαπούς το δικαίωμα εργασίας νοείται μόνο σε συνάρτηση με τη κατοχή της άδειας εργασίας. Συνεπώς η κοινωνική ασφάλιση δεν μπορεί να νοηθεί αν δεν υπάρχει άδεια εργασίας και έγκυρη σύμβαση εργασίας³⁷. Αυτές βεβαίως οι ρυθμίσεις αφορούν μόνο τους αλλοδαπούς εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι τους κοινοτικούς καθόσον οι τελευταίοι δεν χρειάζονται κάρτα εργασίας για τη χώρα μας.

Στα λεγόμενα οικονομικά δικαιώματα ανήκει και το δικαίωμα της συνδικαλιστικής ελευθερίας όπως αυτό περιγράφεται το άρθρο 23 του Συντάγματος. Είναι βεβαίως συνδεδεμένο με το δικαίωμα της εργασίας καθώς συνδικαλιζονται και μπορούν να κερδίσουν κάτι με τη συμμετοχή τους σε συνδικαλιστικές οργανώσεις μόνο οι εργαζόμενοι είτε αυτοί είναι μισθωτοί είτε ελεύθεροι επαγγελματίες. Σκοπός των συνδικαλιστικών οργανώσεων είναι να εξυπηρετούν τα συμφέροντα των εμπλεκομένων σ' αυτές στις επαφές που κάνουν με τον εργοδότη είτε αυτός είναι ιδιώτης ή το κράτος το ίδιο.

Με βάση τα προλεγόμενα σημειώνουμε ότι φορείς της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι κατά κύριο λόγο τα φυσικά πρόσωπα ως συμμετέχοντα στις συνδικαλιστικές οργανώσεις. Σ' αυτό το σημείο οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι οι εργατικοί νόμοι που είναι αρκετοί δεν ορίζουν κάποια διάκριση ιθαγένειας αλλά κατοχυρώνουν τη συνδικαλιστική ελευθερία υπέρ όλων των εργαζομένων που εργάζονται νομίμως στη χώρα μας είτε αυτοί είναι Έλληνες ή πάσης φύσεως

³⁷ 68/2001 ΕΦ ΑΘ (319202)

αλλοδαποί³⁸. Ως φορείς όμως της συνδικαλιστικής ελευθερίας δεν νοούμε μόνον τα φυσικά πρόσωπα αλλά, καθόσον αυτά συμμετέχουν σε συνδικαλιστικές οργανώσεις,θα πρέπει να θεωρήσουμε και τις ίδιες τις οργανώσεις ως φορείς του εν λόγω δικαιώματος.

Στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 23 γίνεται λόγος για έναν μηχανισμό της συνδικαλιστικής ελευθερίας,την απεργία. Η απεργία αποτελεί δικαίωμα των υπαλλήλων και των εργαζομένων ωστόσο δεν μπορεί να ασκηθεί αυτοτελώς απ'αυτούς αλλά μόνο μέσο των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Ως φορείς αναγνωρίζονται επομένως τα φυσικά πρόσωπα αλλά η άσκηση του δικαιώματος αυτού ανατίθεται στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου αλλά και σε οργανώσεις μη έχουσες νομική προσωπικότητα. Όπως και με τη συνδικαλιστική ελευθερία έτσι και με την απεργία,δεν γίνεται διαχωρισμός φορέων σε Έλληνες και ξένους αλλά όσοι εργάζονται νομίμως ,μπορούν να συμμετέχουν σε νόμιμα κηρυχθείσα απεργία.

Ωστόσο στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 23 λαμβάνει χώρα ένας περιορισμός των φορέων του δικαιώματος της απεργίας. Ορίζεται δηλαδή ότι οι δικαστικοί λειτουργοί και οι υπηρετούντες στα σώματα ασφαλείας δεν μπορούν να απεργήσουν καθώς τους απαγορεύεται το δικαίωμα αυτό από το θεμελιώδη κανόνα του κράτους μας. Επίσης στις κατηγορίες των δημοσίων υπαλλήλων και των υπαλλήλων στη τοπική αυτοδιοίκηση καθώς και σε κάποιες άλλες επιχειρήσεις δημοσίου χαρακτήρα και δημόσιας ωφελείας δύναται να τίθενται περιορισμοί του δικαιώματος της απεργίας από τον κοινό νομοθέτη,περιορισμοί που όμως ποτέ δεν μπορούν φθάσουν μέχρι την κατάργηση του εν λόγω δικαιώματος. Παρατηρούμε λοιπόν ότι δεν έχουν όλοι οι φορείς του δικαιώματος της απεργίας τις ίδιες δυνατότητες ασκήσεως του.

³⁸ Ν. 1264/1982.

Αναφερόμενοι στα ατομικά δικαιώματα που παρουσιάζουν ως φορείς ευρύτερες κατηγορίες φυσικών προσώπων ή και νομικών προσώπων,θα πρέπει τέλος να αναλύσουμε τα δικαιώματα της οικονομικής ελευθερίας,τα λεγόμενα οικονομικά δικαιώματα. Τα εν λόγω δικαιώματα αφορούν στη δυνατότητα που παρέχεται στα άτομα να ενεργούν οικονομικά,είτε ασκώντας κάποια εμπορική δραστηριότητα ή ακόμη ενεργώντας οικονομικά από τη σκοπιά και τη θέση του καταναλωτή αγαθών αλλά και υπηρεσιών.

Η συμμετοχή στην οικονομική ζωή της χώρας είναι κάτι που υπαγορεύεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος σε συνδυασμό με το άρθρο 106 του Συντάγματος και ειδικώς τη δεύτερη παράγραφο. Σύμφωνα με τα ανωτέρω άρθρα κατ'αρχήν όλα τα φυσικά πρόσωπα που βρίσκονται εντός της Ελληνικής Επικρατείας απολαμβάνουν πλήρους οικονομικής ελευθερίας. Αυτό σημαίνει ότι και οι Έλληνες και οι κοινοτικοί πολίτες αλλά και οι λοιποί αλλοδαποί μπορούν και να ασκούν εμπορικές δραστηριότητες πραγματώνοντας τη μία όψη της οικονομικής τους ελευθερίας αλλά και να συναλλάσσονται ελευθέρως ως καταναλωτές αξιοποιώντας την άλλη όψη της ελευθερίας τους. Και ενώ για τους Έλληνες πολίτες είναι κάτι το αυτονόητο,το εν λόγω δικαίωμα,κατοχυρώνεται υπέρ των κοινοτικών βάσει του άρθρου 7 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.Τέλος όσον αφορά τους αλλοδαπούς όμως είναι δυνατόν να τίθενται περιορισμοί στην ενάσκηση των δικαιωμάτων τους διότι το Σύνταγμα προβλέπει να μην γίνεται καμία απολύτως διάκριση βάσει φυλής,γλώσσας,θρησκείας και πολιτικών πεποιθήσεων όχι όμως και βάσει ιθαγενείας. Συνεπώς ενδέχεται κατά περιπτώσεις να θεσπίζονται ειδικοί περιορισμοί για τους αλλοδαπούς³⁹.

³⁹Π. Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα 1991, σελ. 1008 επ.

Συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος

Εν συνεχεία στο άρθρο 24 του Συντάγματος γινόμαστε γνώστες των προστατευτικών διατάξεων και προθέσεων του συντακτικού νομοθέτη για το περιβάλλον. Η προστασία ξεκινά ως υποχρέωση του κράτους απέναντι σ' αυτό που αποκαλούμε περιβάλλον αλλά ουσιαστικά κατοχυρώνεται υπέρ των πολιτών. Συνεπώς το κράτος είναι υπεύθυνο να λαμβάνει πάσης φύσεως προληπτικά μέτρα-όπως η σύνταξη δασολογίου, κτηματολογίου, θέσπιση όρων πολεοδόμησης και χωροταξίας.

Οι προστατευτικές κρατικές νομοθετικές ρυθμίσεις έχουν μεγάλη σημασία σε μία χώρα όπως η Ελλάδα όπου η αυθαίρετη δόμηση έχει πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις και τείνει να καταστρέψει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον που διαμορφώθηκε στη χώρα μας τόσο όμορφα απ' αρχαιοτάτων χρόνων.

Επίσης πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι το περιβάλλον το οικιστικό και το πολιτιστικό, όπως και το φυσικό πρέπει να προστατεύονται για το συμφέρον όλων των πολιτών. Οι πολίτες, δηλαδή τα φυσικά πρόσωπα, είναι φορείς του δικαιώματος προστασίας του περιβάλλοντος. Και όταν αναφέρουμε φυσικά πρόσωπα εννοούμε όλα τα φυσικά πρόσωπα τα οποία βρίσκονται εντός της Ελληνικής Επικράτειας. Το περιβάλλον είναι ένα υπερατομικό, ένα πανανθρώπινο αγαθό και ανάλογα πρέπει να αντιμετωπίζεται και η προστασία του. Για αυτό και η νομολογία έχει αποφανθεί πολλές φορές υπέρ απλών πολιτών που προσφεύγουν στη δικαιοσύνη για την προστασία του περιβάλλοντος χώρου μέσα στον οποίο ζουν⁴⁰. Στη περίπτωση της προστασίας του περιβάλλοντος από το Συνταγματικό κείμενο προκύπτει η δυνατότητα του κράτους να προσφεύγει σε ακραία μέτρα προκειμένου να περιορίζει

⁴⁰ ΣτΕ 10/1988(Ολομ)

ή να εξαλείφει, αν είναι δυνατόν την αυθαίρετη δόμηση. Τοιούτοτρόπως τίθεται το κράτος εναντίον των πολιτών που δεν συμμορφούνται με τη προστασία του πολιτιστικού, φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος⁴¹.

Συνταγματική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων

Στο άρθρο 25 του αναθεωρημένου Συντάγματός μας δεν περιγράφεται κάποιο ατομικό δικαίωμα για να περιγράψουμε και να εντοπίσουμε τους φορείς του, αλλά ουσιαστικά παρέχεται μία κρατική έγγραφη υπόσχεση ότι το κράτος θα εγγυάται σε κάθε περίπτωση τη σωστή εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η εγγύηση αυτή όμως καθιερώνεται γενική για όλους και βοηθά στην ουσιαστική και ακώλυτη άσκηση των δικαιωμάτων. Όλοι ανεξαρτήτως οι φορείς των εκάστοτε δικαιωμάτων αξιώνουν την κρατική προστασία των δικαιωμάτων αυτών όχι μόνο από τις αυθαίρετες παρεμβάσεις του ίδιου του κράτους αλλά και από τις ιδιωτικές σχέσεις στις οποίες μπορούν αυτά να αναφέρονται. Αντιστοίχως το κράτος αξιώνει σύμφωνα με την τέταρτη παράγραφο του άρθρου 25 απ' όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της εθνικής και κοινωνικής αλληλεγγύης. Όλα τα άτομα λοιπόν, όταν βρίσκονται μέσα στο ελληνικό κοινωνικό σύνολο, είτε ως μονάδες ή σχηματίζοντας ομάδες, είναι όχι μόνο φορείς δικαιωμάτων αλλά και υποκείμενα υποχρεώσεων έναντι του ίδιου του κράτους αλλά και των συμπολιτών τους.

Δ) ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΟΧΥΡΩΝΟΝΤΑΙ ΜΟΝΟ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΩΝ.

⁴¹ ΣτΕ (τμ. Δ)1743/1985

Έχοντας αναλύσει ήδη κάποια δικαιώματα που παρουσιάζουν διαφορετικούς και αρκετούς φορείς θεμιτό είναι να ασχοληθούμε τώρα με κάποια δικαιώματα για τα οποία το Σύνταγμα προβλέπει περιορισμένους φορείς δηλαδή περιορισμένες οντότητες που μπορούν να αξιώνουν την εφαρμογή των συνταγματικών ρητρών.

Τοιουτοτρόπως θα αναφέρουμε αρχικώς το δικαίωμα της ισότητας των Ελλήνων πολιτών έναντι του νόμου. Μία ισότητα που σημαίνει δύο πράγματα. Ισότητα νόμου ενώπιον πολιτών και ισότητα πολιτών ενώπιον του νόμου. Ο συντακτικός νομοθέτης ρητώς ορίζει ότι αυτό το δικαίωμα αφορά μόνο στους Έλληνες. Και οι επτά παράγραφοι του άρθρου 4 του Συντάγματος αναφέρουν τον επιθετικό προσδιορισμό Έλληνες. Η ισότητα δεν αναφέρει φύλο ή άλλο παράγοντα παρά μόνο τον παράγοντα ιθαγένεια. Συνεπώς η ισότητα που σημαίνει ισότητα κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών δικαιωμάτων αλλά και ισότητα υποχρεώσεων (φορολογική, στρατιωτική) αφορά καταρχήν τους Έλληνες και τις Ελληνίδες χωρίς όμως αυτές να αναφέρονται κατά γένος στο συνταγματικό κείμενο⁴². Η ισότητα λοιπόν γίνεται μία έννοια που έχει εφαρμογή σε κάποιες κατηγορίες φορέων που επενεργούν στο Ελληνικό Κράτος βάσει του πολύ χρήσιμου θεσμού της ιθαγένειας.

Παρόλο όμως που η ισότητα κατοχυρώνεται συνταγματικώς μόνο για τους Έλληνες, ωστόσο δεν είναι εντελώς απίθανο να αφορά και τους αλλοδαπούς. Ειδικώς, αν αποσυνδέσουμε από τα Συνταγματικά Δικαιώματα τα πολιτικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ισότητα ανθρώνων μέσα στην οικονομική και πολιτική ζωή παρατηρείται έντονα στην ελληνική πραγματικότητα. Ακόμη και για τις υποχρεώσεις γνωρίζουμε ότι φορολογούνται και οι αλλοδαποί κανονικά εφόσον έχουν λαμβάνειν από ελληνικές επιχειρήσεις μέσα στην Ελληνική Επικράτεια. Και σ' αυτό το σημείο θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι οι Κοινοτικοί

⁴² ΑΠ 261/1932 και ΣτΕ 2176/1947

απολαμβάνουν περισσότερης κοινωνικής και οικονομικής ισότητας, βάσει της Συνθήκης της Ε. Ο. Κ. από τους αλλοδαπούς. Η ισότητα επομένως είναι ένα δικαίωμα που αρχικώς θεσπίζεται υπέρ των Ελλήνων πολιτών αλλά σταδιακώς παρατηρούμε την ολική ή μερική εφαρμογή της σε όλες τις κατηγορίες φορέων.

Ελευθερία κινήσεως

Εισερχόμενοι σ'ένα άλλο δικαίωμα αυτό της ελευθερίας της κινήσεως παρατηρούμε μέσω της παραγράφου 4 του άρθρου 5 Συντ. ότι η ελευθερία κινήσεως είναι απεριόριστη για κάθε Έλληνα πολίτη και δεν μπορεί να περιορισθεί ούτε με ατομικά διοικητικά μέτρα. Αυτή η ελευθερία κινήσεως είναι ελευθερία κινήσεως μέσα στη χώρα αλλά και ελευθερία εισόδου και εξόδου από τη χώρα. Μοναδική περίπτωση να περιορισθεί το δικαίωμα της ελευθερίας της κίνησης για τους Έλληνες είναι να τεθεί σε εφαρμογή ο νόμος για την κατάσταση πολιορκίας. Στην ίδια ευκολία μετακίνησης εμπίπτουν και οι κοινοτικοί πολίτες που πλέον βάσει της Συνθήκης της ΕΟΚ αλλά και βάσει και άλλων ευρωπαϊκών συνθηκών⁴³, ουσιαστικά εξομοιώνονται με τους Έλληνες στα δικαιώματα ελεύθερης κίνησης μέσα και έξω από τη χώρα μας. Κάτι τέτοιο γίνεται ευκολότερα κατανοητό αφού πλέον για τις ενδοκοινοτικές μετακινήσεις έχει καταργηθεί η χρήση διαβατηρίου. Εκτός της ελευθερίας κινήσεως βρίσκονται οι αλλοδαποί αφού και ατομικά διοικητικά μέτρα μπορούν να παρθούν εναντίον τους(απέλαση-εκτόπιση)αλλά και απαιτείται η κατοχή διαβατηρίου και θεωρημένης βίζας για την είσοδο και έξοδο από τη χώρα μας.

⁴³ Συνθήκη του Μάαστριχτ και Συνθήκη του Αμστερνταμ

Τα Συνταγματικά Δικαιώματα της συλλογικής ανθρώπινης δράσης

Αναλύοντας τις βασικές μορφές ανθρώπινης συλλογικής δραστηριότητας,ερχόμαστε σε επαφή με τα άρθρα 11 και 12 του Συντάγματος τα οποία εμπεριέχουν την ελευθερία του συνέρχεσθαι και την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι. Είναι άρθρα που με βάση τον συντακτικό νομοθέτη αναγνωρίζουν ελευθερίες και δικαιώματα μόνο στους Έλληνες πολίτες. Συνεπώς ως φορείς τους μπορούν να αναγνωριστούν μόνον αυτοί. Όμως αν εφαρμοσθεί το άρθρο 11 της Διεθνούς Συμβάσεως της Ρώμης μπορούμε να φανταστούμε μία περιορισμένη έκταση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι και για τους αλλοδαπούς εφόσον δηλαδή πρόκειται περί συναθροίσεως για θρησκευτικούς,φιλολογικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς. Για τους Έλληνες πολίτες όμως οι συναθροίσεις είναι ελεύθερες εφόσον τηρηθούν κάποιες προϋποθέσεις και η Διοίκηση οφείλει να μη θέτει υπερβολικές απαγορεύσεις⁴⁴. Η συμμετοχή βεβαίως στις συναθροίσεις είναι δικαίωμα φυσικών προσώπων όμως η διοργάνωση αυτών των συναθροίσεων είναι έργο νομικών προσώπων και σπανίως φυσικών προσώπων. Η διοργάνωση τέτοιων συναθροίσεων μπορεί να είναι δικαίωμα νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου,όπως διαφόρων συλλόγων και συνδικάτων ή πολιτικών κομμάτων,ακόμη και νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου,όπως οι ΟΤΑ και τα ΑΕΙ. Παρατηρούμε επομένως ότι ενώ το εν λόγω δικαίωμα αρχικώς θεσπίζεται υπέρ Ελλήνων πολιτών και μόνο,οι φορείς του επείτα από μία πιο προσεκτική παρακολούθηση μπορούν να γίνουν και οι αλλοδαποί αλλά και τα νομικά πρόσωπα πάσης φύσεως.

Συναφές αποτέλεσμα έχουμε και στο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι που όπως ήδη προαναφέραμε αρχικώς θεσπίζεται υπέρ Ελλήνων πολιτών και μόνο. Όμως το άρθρο 11 της Ευρωπαϊκής

⁴⁴ ΣτΕ 4635/1977.

Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε συνεργασία με το άρθρο 28 του Συντάγματος που θεσπίζει υπέρ των διεθνών κυρωμένων συνθηκών ανώτερη τυπική ισχύ,μας οδηγούν στο συμπέρασμα οτι και οι αλλοδαποί μπορούν να συνεταιρίζονται με κάποιους περιορισμούς βεβαίως. Δεν μπορούν να δημιουργήσουν κόμμα και πολιτικές ενώσεις. Κατά τα άλλα οι αλλοδαποί είναι ελεύθεροι σεβόμενοι τους νόμους του κράτους να δημιουργούν σωματεία ακόμη και αν όλα τα μέλη τους είναι αλλοδαπής εθνικότητας κάτι που παλαιότερα απαγορευόταν με νόμο,σήμερα όμως έχει κατοχυρωθεί ακόμη και νομολογιακά⁴⁵.

Έχοντας ήδη αναφερθεί στα παρεχόμενα από το Σύνταγμα θεμελιώδη κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα και παρατηρώντας οτι όλα τα προαναφερθέντα δικαιώματα είναι δυνατόν να έχουν διάφορες νομικές ή φυσικές οντότητες ως φορείς,θεμιτό είναι να εισέλθουμε πια στο τομέα των πολιτικών δικαιωμάτων που από το συντακτικό νομοθέτη τίθενται υπέρ των Ελλήνων και μόνο.

Ε)ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.

Στη πρώτη παράγραφο του άρθρου 29 του Συντάγματος αναφέρεται το λεγόμενο εκλογικό δικαίωμα. Τούτο είναι διπλής σημασίας και μορφής καθώς συνίσταται από το δικαίωμα του εκλέγειν,δηλαδή της δυνατότητας να επιλέγει κάποιος από ποιον θα εκπροσωπηθεί στη πολιτική εξουσία,και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι,της δυνατότητας δηλαδή που έχει κάποιος να εκπροσωπεί άλλους στην πολιτική εξουσία. Αν και τα δύο αυτά δικαιώματα θεσπίζονται υπέρ των Ελλήνων πολιτών και μόνο ωστόσο ο νομοθέτης θέτει κάποιους

⁴⁵ Πρ. Αθ. 1834/1986''Γαλλικός Σύλλογος Αλληλοβοηθείας Αθηνών''

περιορισμούς για την αποτελεσματικότερη και σωστότερη άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα οι Έλληνες πολίτες που δεν έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους δεν μπορούν να αποκτήσουν το δικαίωμα του εκλέγειν αλλά ούτε αυτό της συμμετοχής στα πολιτικά κόμματα. Ειδικώς για να εκλεχθεί κάποιος βουλευτής θα πρέπει να έχει συμπληρώσει το 25^ο έτος της ηλικίας του και φυσικώς να πληρεί τις λοιπές προϋποθέσεις των άρθρων 55 και 56 Συντ. Για τη συμμετοχή στο πολιτικό κόμμα επιβάλλεται από το άρθρο 29 Συντ. να μην είναι δικαστικός, ούτε να υπηρετεί στα σώματα ασφαλείας και του στρατού, αλλά ούτε και να είναι δημόσιος υπάλληλος. Για το ανώτατο δε αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας τίθενται ειδικές προϋποθέσεις του άρθρου 31 ηλικιακές αλλά και ιθαγενείας. Όπως ήδη παρατηρήσαμε τα δικαιώματα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι καθώς και αυτό της συμμετοχής στα πολιτικά κόμματα θεσπίζονται μόνο υπέρ Ελλήνων πολιτών αλλά και πάλι όχι για όλους ανεξαιρέτως.

Τέλος ενώ τα θεμελιώδη πολιτικά δικαιώματα παρουσιάζουν ως φορείς φυσικά πρόσωπα, τους Έλληνες, η διεκδίκηση της πολιτικής εξουσίας επιτυγχάνεται μόνο μέσω των πολιτικών κομμάτων. Τα πολιτικά κόμματα σύμφωνα με το άρθρο 29 Συντάγματος πρέπει να εξυπηρετούν την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Τα κόμματα έχουν νομική προσωπικότητα μόνο για συγκεκριμένες διατάξεις, ενώ για όλες τις υπόλοιπες αντιμετωπίζονται ως ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα. Και οι ενώσεις προσώπων προστατεύονται από τα Συνταγματικά Δικαιώματα καθώς για την άσκηση των δικαιωμάτων δεν χρειάζεται αναγνώριση της νομικής τους προσωπικότητας.⁴⁶ Όπως ήδη έχουμε αναφέρει δεν είναι δυνατή η δημιουργία ενός πολιτικού κόμματος μόνο από αλλοδαπούς. Συνοψίζοντας, τα πολιτικά δικαιώματα κατοχυρώνονται υπέρ των

⁴⁶ Κ.Χ.Χρυσόγονου, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 1998 σελ. 48

Ελλήνων πολιτών και μόνο,ωστόσο η συμμετοχή τους στην πολιτική εξουσία επιτυγχάνεται μόνο μέσω νομικών προσώπων, των πολιτικών κομμάτων δηλαδή.

ΣΤ)ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΠΟΥ ΔΙΩΚΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥΣ.

Μία διάταξη η οποία είναι και η μοναδική στο Συνταγματικό κείμενο που προβλέπεται μόνο για τους αλλοδαπούς είναι η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 5 Συντ. η οποία αναφέρεται στην απαγόρευση έκδοσης αλλοδαπού που διώκεται για την υπέρ της ελευθερίας δράση του. Από τη φύση της διάταξης καταλαβαίνουμε ότι το συγκεκριμένο δικαίωμα αφορά μόνο αλλοδαπούς οι οποίοι βρίσκονται εντός της επικράτειάς μας. Και για να προστατευθούν από έκδοση θα πρέπει να διώκονται στην πατρίδα τους για δράση υπέρ της ελευθερίας. Αυτή η διάταξη παρόλο που το περιεχόμενο της είναι σαφές ωστόσο στη πράξη είναι συνήθως δύσκολο να καθορισθεί αν ο αλλοδαπός όντως αναπτύσσει δράση υπέρ της ελευθερίας. Επίσης πολύ συχνά μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τις διπλωματικές σχέσεις μεταξύ της χώρας μας και του άλλου κράτους. Αυτό το πρόβλημα δημιουργείται για έναν ακόμη λόγο,τουτέστιν ότι δεν υπάρχει σαφής νομοθεσία στη χώρα μας για τη χορήγηση ασύλου και την έκδοση αλλοδαπών⁴⁷ και επιπλέον δεν έχουμε πολλές νομολογιακές περιπτώσεις,πλην ελαχίστων, στο συγκεκριμένο θέμα⁴⁸. Επίσης πρόβλημα ενδέχεται να παρουσιασθεί όταν ο αλλοδαπός υποπέσει σε ποινικό παράπτωμα που επιδέχεται κολασμό στη χώρα μας

⁴⁷ Έκδοση Αιγυπτίου. ΑΠ 1338/1983

⁴⁸ ΣτΕ 830/1985 Περίπτωση Τούρκου μετανάστη.

και ένας από τους κολασμούς είναι η απέλαση του. Τότε είναι ασαφές αν πρέπει να υπερισχύσει η συνταγματική διάταξη ή το δημόσιο συμφέρον. Πάντως είναι τουλάχιστον σαφές ότι το συγκεκριμένο δικαίωμα αφορά μόνο αλλοδαπούς και συγκεκριμένα μόνον αυτούς που διώκονται για τη δράση τους υπέρ της ελευθερίας.

Ζ)ΤΑ ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΩΣ ΦΟΡΕΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Γενικά

Εκτός από τα άτομα και άλλοι νομικοί σχηματισμοί και οργανισμοί απολαμβάνουν κατ'αρχήν την ικανότητα δικαίου. Και αυτό διότι η επίτευξη κάποιων πρακτικών στόχων δεν είναι εφικτή με τη δράση μεμονωμένων φυσικών προσώπων παρά μόνο με τη συντονισμένη συλλογική δράση. Αυτοί οι νομικοί οργανισμοί ονομάζονται κατά κανόνα νομικά πρόσωπα προκειμένου να τονισθεί η εκ του δικαίου τεχνητή και όχι εκ της φύσεως αναγνώριση της νομικής τους προσωπικότητας.⁴⁹ Το ισχύον Ελληνικό Σύνταγμα αν και πρόσφατα αναθεωρήθηκε, ωστόσο δεν συμπεριέλαβε για μια ακόμη φορά μία συνταγματική ρύθμιση που να ορίζει περί της αναγνώρισεως συνταγματικών δικαιωμάτων στα νομικά πρόσωπα, όπως τυγχάνει να συμβαίνει στο Γερμανικό Σύνταγμα όπου στο άρθρο 19 παρ. 3 εντοπίζουμε τη ρητή ρύθμιση ότι τα θεμελιώδη

⁴⁹ Μανιτάκης Αντ. 'Το Υποκείμενο των Συνταγματικών Δικαιωμάτων', 1981 σελ 114

δικαιώματα ισχύουν και για ημεδαπά νομικά πρόσωπα, εφόσον είναι εκ της φύσεως εφαρμόσιμα σ' αυτά. Ωστόσο μπορούμε να συνάγουμε εκ των άρθρων 25 παρ. 1 Συντ. και 12 Συντ. ότι ορισμένα δικαιώματα κατοχυρώνονται και υπέρ των νομικών προσώπων καθώς δεν είναι δυνατόν να προστατεύεται μόνο η ίδρυσή και η διάλυση τους αλλά συστήνονται για να λειτουργούν και να δρουν συμμετέχοντας στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι.⁵⁰ Το σημαντικό αυτό κενό μπορούμε να πούμε ότι καλύπτεται από τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων που αναγνωρίζουν κατά καιρούς αρκετά συνταγματικά δικαιώματα και στα νομικά πρόσωπα. Επίσης ο κοινός νομοθέτης με διάφορους νόμους ή διατάγματα προσδίδει μερικές φορές την ιδιότητα του φορέα συνταγματικών δικαιωμάτων στα νομικά πρόσωπα.

Τα νομικά πρόσωπα όπως ήδη προαναφέραμε χωρίζονται σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου καθώς είναι συνεστημένα από ιδιώτες και πραγματώνουν ιδιωτικές επιθυμίες και πρωτοβουλίες κατανοούμε πως μπορεί να αναγνωρίζονται ως φορείς των συνταγματικών δικαιωμάτων, όπου βέβαια αυτά μπορούν αυτά να εφαρμοσθούν. Εξάλλου οι περισσότεροι νομικοί συγγραφείς που δέχονται τα Νομικά Πρόσωπα ως φορείς δικαιωμάτων, συμφωνούν ότι όριο για την υπαγωγή στα δικαιώματα αυτά είναι η φύση τους.⁵¹ Το πρόβλημα που δημιουργείται είναι αν τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου μπορούν να αξιώνουν να είναι φορείς συνταγματικών δικαιωμάτων. Και τούτο διότι δημιουργημένα από την ίδια την κρατική μηχανή, φαίνεται κάπως παράδοξο να στρέφονται ουσιαστικά κατά του ίδιου του κράτους αφού όπως ήδη έχουμε παραθέσει το προστατευτικό

⁵⁰ Ράμμος Αλεξ., Τα νομικά πρόσωπα ως φορείς συνταγματικών δικαιωμάτων, 2004, σελ. 19

⁵¹ Κ.Χ.Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 1998 σελ.48, Μανιτάκης Αντ., Το Υποκείμενο των Συνταγματικών Δικαιωμάτων κατά το α.25 παρ.1 Συντ. ,σελ 115 κ 117, Π.Δ.Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα ,1991, σελ 75.

περιεχόμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων στρέφεται κατά του κράτους.⁵² Το ίδιο το κράτος είναι οργανωμένο σε Ν.Π.Δ.Δ.. Παρόμοια με τα Ν.Π.Δ.Δ είναι τα κρατικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου τα οποία συντίθενται από το κράτος προς εκπλήρωση δημοσίων σκοπών οι οποίοι μέχρι τότε ήταν ανατεθειμένοι σε κάποια δημόσια υπηρεσία ή σε Ν.Π.Δ.Δ. αλλά δεν μπορούν να εκδώσουν διοικητικές πράξεις και συνεπώς δεν προσβάλλονται οι πράξεις τους με αίτηση ακυρώσεως. Από την άλλη πλευρά έχουμε τα νομικά πρόσωπα διφυούς χαρακτήρα που είναι κατ'αρχήν Ν.Π.Ι.Δ. αλλά τους έχουν παραχωρηθεί διοικητικές αρμοδιότητες και μπορούν να εκδίδουν εκτελεστές διοικητικές πράξεις προσβαλλόμενες όμως στα Διοικητικά Δικαστήρια.

Τέλος για να αναγνωρίσουμε τα Συνταγματικά Δικαιώματα στα Νομικά Πρόσωπα στηριχθήκαμε σε τρεις γερμανικές θεωρίες. Η θεωρία της αναγωγής δέχεται ότι αν πίσω από τα νομικά πρόσωπα κρύβονται φυσικά πρόσωπα τότε θα πρέπει να αναγνωρίζονται τα δικαιώματα και στα Νομικά Πρόσωπα. Η δεύτερη, η θεωρία της αναφοράς, υποστηρίζει ότι εφόσον αναγνωρίζεται στα άτομα το δικαίωμα συστάσεως και οργανώσεως Νομικών Προσώπων πρέπει να προστατεύεται και το Νομικό Πρόσωπο καθ'όλη τη διάρκεια του βίου του αλλιώς η ελευθερία των φυσικών προσώπων θα καθίστατο ατελής. Τέλος η θεωρία της εξισώσεως δέχεται ότι από τη στιγμή που ένα Νομικό Πρόσωπο βρίσκεται σε σχέση υπαγωγής προς τη δημόσια εξουσία τότε υποκρύπτεται τυπική διά το ατομικό δικαίωμα κατάσταση διακινδυνεύσεως οπότε πρέπει το Νομικό Πρόσωπο να είναι υποκείμενο ατομικών δικαιωμάτων. Από τις τρεις όμως θεωρίες, μόνον η θεωρία της εξισώσεως μπορεί και δέχεται τη συνταγματική προστασία των Ν.Π.Δ.Δ. καθώς αυτά πολλές φορές βρίσκονται σε σχέση υπαγωγής προς τη δημόσια εξουσία, ενώ ούτε η θεωρία της αναγωγής ούτε της αναφοράς

⁵² Ανδ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα 2004, σελ. 93

μπορούν να το δεχτούν αυτό καθώς θέτουν προϋποθέσεις ίδρυσης των Νομικών Προσώπων από φυσικά πρόσωπα και όχι από το κράτος. Υπάρχουν όμως κάποια συγκεκριμένα δικαιώματα, τα οποία αναγνωρίζονται και για τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και αυτά θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε στη συνέχεια.

Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου

Η πιο αισιόδοξη θεωρία απαιτεί, στο πλαίσιο της κατάργησης της διακρίσεως μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου, ότι πολίτες και κράτος θα υπάγονται πια στους ίδιους κανόνες δικαίου και επί ίσοις όροις. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε ότι τα συνταγματικά δικαιώματα θα αναγνωρίζονταν το ίδιο και στα άτομα και στα νομικά πρόσωπα ακόμη και αν τα νομικά πρόσωπα ήταν δημοσίου δικαίου. Για αυτό και σήμερα ο νομικός κόσμος αναγνωρίζει- όπου αυτό εκ της φύσεως των δικαιωμάτων είναι εφικτό- συνταγματικά δικαιώματα και στα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Αρχίζοντας λοιπόν την εξερεύνηση των άρθρων που μπορούν να αναφέρονται και στα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, συναντούμε τα άρθρα 5^Α και 9 Συντ. τα οποία μπορούν να εφαρμοσθούν απόλυτα και στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου αλλά και, ίσως υπό κάποιες συνθήκες και για τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο και για το νεοπροστιθέν άρθρο 9^Α γιατί δεν μπορεί να νοηθεί προστασία των νομικών προσώπων από ηλεκτρονική συλλογή και προστασία δεδομένων των Νομικών Προσώπων αφού αφενός αυτά δεν έχουν προσωπικά στοιχεία και αφετέρου αν μπορούσαμε να προσαρμόσουμε λεκτικά τα προσωπικά δεδομένα σε επιχειρησιακά

δεδομένα ή σωματειακά δεδομένα, και εμποδίζαμε το κράτος από τη συλλογή αυτών των στοιχείων θα ετίθετο ίσως σε κίνδυνο το κρατικό σύστημα επιτήρησης και ελέγχου των εμπορικών και μη ενώσεων προσώπων. Συνάμα η προστασία της επικοινωνίας νοείται πρωτίστως κατά της κρατικής παρέμβασης και δευτερευόντως κατά της ιδιωτικής παρέμβασης. Αυτό γίνεται αντιληπτό εμφανώς γιατί μέχρι εσχάτως⁵³ η παροχή και διενέργεια ηλεκτρονικών και μη επικοινωνιών γινόταν μόνον μέσω της κρατικής μηχανής.

Η προστασία επομένως των πολιτών είναι κατά του κράτους και δεν έχει καμία απολύτως σημασία με ποια νομική μορφή εμφανίζεται ο κρατικός μηχανισμός (ΟΤΕ, ΕΛΤΑ) καθώς ακόμη και η μεταβολή της νομικής τους μορφής ή του ιδιοκτησιακού τους καθεστώτος δεν μεταβάλλει την παρεχόμενη από το Σύνταγμα προστασία.⁵⁴ Υπό αυτές τις συνθήκες λοιπόν, δεν νοείται προστασία της επικοινωνίας για τα Ν.Π.Δ.Δ. διότι στρέφεται τοιούτοτρόπως η προστασία κατά της ίδιας της κρατικής μηχανής, αλλά σ' αυτό το σημείο εντοπίζουμε την εξαίρεση της προστασίας της ανταποκρίσεως για την ακώλυτη άσκηση της αυτοδιοικήσεως τους.⁵⁵ Κατανοούμε επομένως ότι σαν αυτοδιοικούμενοι οργανισμοί τα Ν.Π.Δ.Δ. των Α.Ε.Ι. ή της Εκκλησίας της Ελλάδος ή των Ο.Τ.Α. αλλά και τα υπόλοιπα πρέπει να προστατεύονται από κάθε παρέμβαση ή παρακώληση της επικοινωνίας και της ανταποκρίσεως τους ακόμη και αν αυτή η παρέμβαση είναι κρατική.

Όσον αφορά τα δικαιώματα δικαστικής και διοικητικής προστασίας, παρατηρούμε ότι τα άρθρα 8 και 20 Συντ., δηλαδή αυτό του νομίμου δικαστή και της προηγούμενης ακρόασης, είναι τα κατεξοχήν δικαιώματα που αναγνωρίζονται και υπέρ των νομικών προσώπων και δη των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Στο σύγχρονο ελληνικό

⁵³ Παλιότερα μόνον ΟΤΕ αλλά τώρα και άλλες εταιρείες σταθερής και κινητής τηλεφωνίας.

⁵⁴ Ανδ. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα 2004, σελ. 240

⁵⁵ Π.Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα 1991, σελ. 353

κράτος παρατηρούμε την τάση ενωποίησης του ιδιωτικού με το δημόσιο δίκαιο, μία τάση που έχει ως αποτέλεσμα το κράτος να είναι και αυτό υποκείμενο των νόμων που έχει θεσπίσει και όχι έξω από το πεδίο προστασίας τους. Συνεπώς τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου μπορούν να είναι υποκείμενα δικαστικών αγώνων καθώς οι νόμοι πια προστατεύουν και το ίδιο το νομικό πρόσωπο του κράτους. Αναφορικά με το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης και αυτό όπως αυτό του νομίμου δικαστή δεν είναι δυνατόν να στερηθούν από τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Αλλά θα πρέπει να δεχτούμε επίσης την άποψη, ότι τα Ν.Π.Δ.Δ. αξιώνουν διοικητικής και δικαστικής προστασίας όταν έχουν υποστεί εξατομικευμένη προσβολή των συνταγματικών τους εγγυήσεων όπως η προσβολή του δικαιώματός τους της πλήρους διοικητικής αυτοτέλειας.⁵⁶ Εν κατακλείδι δικαιούχοι της προηγούμενης ακρόασης είναι μόνον όσοι έχουν υποστεί ζημία εις βάρος των συμφερόντων τους από μονομερή δυσμενή ενέργεια της διοίκησης,⁵⁷ και όχι μόνο τότε αλλά και όταν τα δικαιώματά τους προσβάλλονται από ενέργειες τρίτων.⁵⁸

Εν συνεχεία συναντώντας το άρθρο 10 Συντ. περί του ασύλου της κατοικίας, μπορούμε μετά παρρησίας να πούμε ότι η κατοικία προστατεύεται όχι μόνο υπέρ φυσικών προσώπων αλλά και υπέρ νομικών προσώπων. Και αν το ιδιοκτησιακό καθεστώς των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου καθιστά επιβεβλημένη την προστασία της ευρύτερης έννοιας της κατοικίας για αυτά τα νομικά πρόσωπα, πρέπει να δηλώσουμε ότι απ' αυτή τη προστασία δεν είναι δυνατό να ξεφύγουν οι Ο.Τ.Α. τα Α.Ε.Ι. και τα υπόλοιπα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Σχετικώς με το δικαίωμα του αναφέρεσθαι στις αρχές του άρθρου 10 Συντ., πολλοί υποστηρίζουν ότι να μην περιέχεται ειδική αναφορά

⁵⁶ Π.Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα 1991, σελ. 1182

⁵⁷ Π.Λαζαράτου, Το δικαίωμα ακρόασης στη διοικητική διαδικασία 1992, σελ. 156

⁵⁸ ΣτΕ 1535/1948 Υπόθεση Κεντρικής εφορίας ελέγχου Αθηνών κατά Ανδρέα Στικά.

μέσα στο Συνταγματικό κείμενο για τα νομικά πρόσωπα σήμαινε ότι το εν λόγω δικαίωμα αναγνωρίζεται μόνο στα φυσικά πρόσωπα. Από άλλους μπορεί να θεωρείται αυτονόητο ότι και τα νομικά πρόσωπα, ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου, είναι φορείς του δικαιώματος αυτού. Σ' αυτή την άποψη έρχεται να συνδράμει και ο νομοθέτης με το Ν.Δ.796/1971⁵⁹ που κατοχυρώνει το δικαίωμα της αναφοράς στις αρχές για όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Φυσικά το δικαίωμα αυτό νοείται για τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου μόνον όταν αυτά δεν δρουν ως φορείς δημόσιας εξουσίας. Και θα πρέπει να τονίσουμε επίσης το γεγονός ότι με την οικονομική, ταξική και τεχνολογική δομή της σύγχρονης κοινωνίας στην οποία οι άνθρωποι ενεργούν όχι τόσο σαν άτομα, όσο συλλογικά η συνταγματική προστασία θα καταντούσε ανεπαρκής και αλυσιτελής, αν περιοριζόταν μόνο στα άτομα και δεν περιελάμβανε και τις ομάδες, στις οποίες αυτά είναι οπωσδήποτε ενταγμένα και μέσω των οποίων ιδίως ενεργούν.⁶⁰

Στο άρθρο 13 συναντούμε τη θρησκευτική ελευθερία. Θρησκευτική ελευθερία απολαμβάνουν και νομικά πρόσωπα ή άλλες ενώσεις προσώπων που έχουν θρησκευτικούς σκοπούς. Και αυτό διότι αν και κάθε άτομο ως μέρος του κοινωνικού συνόλου είναι πρωτίστως αυτό που ασκεί τις θρησκευτικές υποχρεώσεις που επιτάσσει η θρησκεία του, ωστόσο έχει καθιερωθεί η θρησκευτική λατρεία (ο εκκλησιασμός, το προσκύνημα και η προσευχή) να ασκούνται συλλογικά σε χώρους προορισμένους ακριβώς για αυτό το έργο. Τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου δεν είναι κατ' αρχήν φορείς ατομικών δικαιωμάτων αλλά θα ήταν αδιανόητο οι οργανισμοί που αναγνωρίζονται από το κράτος ως Ν. Π. Δ. Δ. και έχουν σκοπούς θρησκευτικούς να μην απολαμβάνουν πλήρως τη θρησκευτική ελευθερία. Συνεπώς όχι μόνον η Εκκλησία της Ελλάδος

⁵⁹ "Του κατά άρθρον 20 του Συντάγματος δικαιώματος του αναφέρεσθαι προς τας αρχάς απολαύουν, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, πάντα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα".

⁶⁰ Α. Μάνεση, Ατομικές Ελευθερίες 1979.

αλλά και οι υπόλοιπες αναγνωρισμένες θρησκευτικές οργανώσεις απολαμβάνουν τη θρησκευτική τους ελευθερία και αξιώνουν η απόλαυσή τους αυτή να είναι ακώλυτη από κάθε παρέμβαση.

Η ελευθερία του τύπου μολονότι αρχικά ήταν μόνο υπέρ των κρατικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών, στις ημέρες μας δεν είναι πια στα χέρια του κράτους. Ακόμη και οι άλλοτε κρατικοί οργανισμοί έχουν μετατραπεί σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου⁶¹, και έχουν τα ίδια προνόμια και τις ίδιες υποχρεώσεις με τα υπόλοιπα Ν.Π.Ι.Δ., ιδιωτικών συμφερόντων.

Το άρθρο 16 Συντ. που αναφέρεται στην παιδεία, στην επιστήμη, στην έρευνα και στη διδασκαλία, είναι απολύτως φυσικό και αναγκαίο να αναγνωρίζεται υπέρ των Ν.Π.Δ.Δ. Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα αξιώνουν να απολαμβάνουν όλα τα προνόμια του άρθρου 16 Συντ. διότι χωρίς αυτά η πραγμάτωση της διοικητικής τους αυτοτέλειας θα ήταν εξαιρετικά δυσχερής. Εκτός λοιπόν της συνταγματικής επιταγής που επιτάσσει την ανώτατη εκπαίδευση να είναι αποκλειστικώς κρατική, ανήκουσα σε Ν.Π.Δ.Δ. που απολαμβάνουν διοικητικής αυτοτέλειας, και η έρευνα και η διδασκαλία και η επιστήμη είναι προνόμιο αυτών των νομικών σχηματισμών.

Το άρθρο 18 παρ. 8 Συντάγματος αναφέρει την απαγόρευση απαλλοτρίωσης των αγροτικών εκτάσεων και της περιουσίας κάποιων Ιερών Μονών και των Πατριαρχείων. Είναι φυσικώς θεσπισμένη αυτή η διάταξη μόνο για ορισμένους φορείς ήτοι τις συγκεκριμένες Ιερές Μονές και τα Πατριαρχεία. Οι προστατευτικές αυτές διατάξεις δεν αναφέρονται σε κανένα άλλο φορέα παρά μόνο σ'αυτά και δεν ενδιαφέρει με ποια νομική μορφή παρουσιάζονται αν και, ως επί το πλείστον, εμφανίζονται με τη μορφή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου. Επίσης η συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας του άρθρου 17 Συντ. θα πρέπει

⁶¹ Συγχώνευση ΕΡΤ-1 και ΕΡΤ-2 σε ενιαίο πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου(ν.1730/1987)

να θεωρήσουμε ότι ισχύει και υπέρ των Ν.Π.Δ.Δ. κάτι για το οποίο έχει αποφανθεί η νομολογία ουκ ολίγες φορές.⁶²

Αν και όλοι κατανοούμε ότι η εργασία είναι μία προσωποπαγής ασχολία καθότι είναι συνδεδεμένη με τα άτομα που την ασκούν, ωστόσο την ελευθερία της εργασίας μπορούν να επικαλεστούν και νομικά πρόσωπα. Και αυτό γίνεται διότι τα τελευταία χρόνια διευκολύνεται ή και καθίσταται για πρώτη φορά νοητή και δυνατή η άσκηση ορισμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων στο πλαίσιο μίας οργανώσεως, όπως π.χ. ενός νοσοκομείου, ενός εργοστασίου και μίας εταιρείας. Συνεπώς η ελευθερία της εργασίας ισούται για το νομικό πρόσωπο με τον ελεύθερο καθορισμό της επιχειρηματικής του δραστηριότητας, αλλά ο νομοθέτης επιφυλάσσει για αυτόν μεγαλύτερη και ευρύτερη επέμβαση στη δραστηριότητα του νομικού προσώπου απ'ότι στη επαγγελματική πορεία του φυσικού προσώπου⁶³. Τα νοσοκομεία ή ακόμη τα εργοστάσια και οι εταιρείες συναντώνται συχνά με τη μορφή των Ν.Π.Δ.Δ. αλλά δεν μπορούμε να πούμε ότι ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, αφού συγκροτούνται από το κράτος και υπάρχουν και προς όφελός τους, αλλά μπορούν στα πλαίσια διοικητικής αυτοτέλειας να είναι υπεύθυνα για το προσωπικό τους και την ανάπτυξη των επιχειρηματικών σχεδίων τους.

Ως φορείς της συνδικαλιστικής ελευθερίας δεν νοούμε μόνον τα φυσικά πρόσωπα αλλά, καθόσον αυτά συμμετέχουν σε συνδικαλιστικές οργανώσεις, θα πρέπει να θεωρήσουμε και τις ίδιες τις οργανώσεις ως φορείς του εν λόγω δικαιώματος. Μάλιστα ουδόλως ενδιαφέρει αν οι οργανώσεις αυτές έχουν νομική προσωπικότητα (νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου) ή όχι⁶⁴. Όμως ενώ παρατηρούμε ότι τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μπορούν να είναι φορείς της συνδικαλιστικής ελευθερίας, δεν μπορούμε να διαπιστώσουμε το ίδιο για τα νομικά

⁶² ΣτΕ 4050/1976 Υπόθεση Λατομείων Ζακύνθου.

⁶³ Π. Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα 1991, σελ. 820

⁶⁴ Π. Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα 1991, σελ. 878

πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Συγκεκριμένα ακόμη και σε περιπτώσεις που η εργασιακή νομοθεσία προβλέπει τη συμμετοχή του κράτους ή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου στις διαπραγματεύσεις για τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, αυτή δεν είναι άσκηση της συνδικαλιστικής ελευθερίας αλλά άσκηση συγκεκριμένης ανατεθείσας αρμοδιότητας⁶⁵. Αλλά και σε αυτή την περίπτωση έχουμε και αντίθετη περίπτωση στη νομολογία.⁶⁶

Αν και η προστασία του περιβάλλοντος του άρθρου 24 Συντ. αποτελεί ένα πανανθρώπινο δικαίωμα, ωστόσο δεν τίθεται μόνο για τα φυσικά πρόσωπα. Μπορεί βέβαια τα νομικά πρόσωπα να αποτελούνται από φυσικά πρόσωπα και η νομοθετιμένη προστασία να είναι υπέρ αυτών ουσιαστικά, αλλά ο νομοθέτης δίνει το δικαίωμα στα νομικά πρόσωπα να προσφεύγουν στη δικαιοσύνη προκειμένου να διασφαλίσουν τον περιβάλλοντα οικιστικό, φυσικό και πολιτιστικό χώρο τους. Αυτό το δικαίωμα δεν είναι μόνο αναγνωρισμένο για τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που δρουν φυσικά υπό ιδιωτικές πρωτοβουλίες, αλλά αναγνωρίζεται και για τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η πρόσφατη νομολογία καθώς δεν είναι λίγες οι φορές που νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, κυρίως με την μορφή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καταφεύγουν στην Ελληνική Δικαιοσύνη για να προστατεύσουν το φυσικό και οικιστικό περιβάλλον της περιοχής τους από μία αυθαίρετη και αντιπεριβαλλοντική επέμβαση. Αυτή η προστασία μπορεί ακόμη να νοηθεί και κατά του κοινού νομοθέτη που συχνά νομοθετεί χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις πραγματικές περιβαλλοντολογικές ανάγκες της εκάστοτε περιοχής⁶⁷. Παρατηρούμε λοιπόν ότι μπορεί τα φυσικά πρόσωπα να είναι οι κύριοι φορείς του δικαιώματος της περιβαλλοντικής προστασίας αλλά η

⁶⁵ Άρθρο 7 παρ. 5 ν. 3239/1955

⁶⁶ ΣτΕ 1443/1993 Υπόθεση Αποχής των Δικηγόρων

⁶⁷ ΣτΕ 11/2004 (Ολομ) Δήμος Βριλλησίων

καλύτερη άσκηση του εν λόγω δικαιώματος επέρχεται διά μέσω της συλλογικής ενασκήσεως του στα πλαίσια των νομικών προσώπων είτε αυτά είναι ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου⁶⁸.

Επειδή το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας, δεν μπορούμε να φανταστούμε να απευθύνεται στα νομικά πρόσωπα. Και όμως τα νομικά πρόσωπα είναι όργανα και μέσα αναπτύξεως της ανθρώπινης προσωπικότητας, εφόσον ειδικά όσον αφορά την συμμετοχή στην οικονομική ζωή, αυτή ως επί το πλείστον πραγματοποιείται μέσω των νομικών προσώπων που ασκούν εμπορικές δραστηριότητες και λιγότερο μέσω των φυσικών προσώπων. Εξάλλου όλα τα νομικά πρόσωπα παρουσιάζουν ως μετόχους ή κοινωνούς ή μέλη τους φυσικά πρόσωπα και μη αναγνωρίζοντας δε στα νομικά πρόσωπα δικαιώματα οικονομικής φύσης θα ήταν ουσιαστικά σαν να μην αναγνωρίζαμε τα ίδια δικαιώματα στα άτομα που τα αποτελούν και τα απαρτίζουν. Σ' αυτό το σημείο όμως θα πρέπει να σημειώσουμε ότι αντιθέτως με τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που αποτελούν φορείς της οικονομικής ελευθερίας, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου δεν είναι φορείς της οικονομικής ελευθερίας ακόμη και αν αναπτύσσουν οικονομική συναλλακτική δραστηριότητα, ακόμη και αν παρουσιάζονται σαν δημόσιες επιχειρήσεις. Αυτό βεβαίως ισχύει μόνο σε περιπτώσεις που οι δημόσιες αυτές επιχειρήσεις κατέχουν πρωτεύοντα ρόλο στην οικονομική ζωή του τόπου ή ενεργούν μονοπωλιακά. Στην αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή αυτές οι δημόσιες επιχειρήσεις δεν έχουν μονοπώλιο στην αγορά και ούτε σημαντικό μερίδιο της αγοράς διεκδικούν, τότε μπορούμε να πούμε ότι τους αναγνωρίζονται τα ίδια

⁶⁸ ΣτΕ 2004 Ε' Τμήμα Κτήμα Θων.

οικονομικά δικαιώματα που αναγνωρίζονται στις λοιπές ιδιωτικές επιχειρήσεις⁶⁹.

Τέλος θα πρέπει να αναγνωρίσουμε στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου το δικαίωμα της ελευθερίας ενώσεως. Μπορεί αρχικώς να ακούγεται παράλογο, ωστόσο με τις εξελίξεις στην εργατική νομοθεσία και στα συνδικαλιστικά όργανα δεν φαντάζει καθόλου λανθασμένο. Και τούτο διότι η εργατική και συνδικαλιστική νομοθεσία δίνει το δικαίωμα σε πολλά εργατικά η εργοδοτικά σωματεία να συνενωθούν με άλλα που έχουν τους ίδιους σκοπούς και τις ίδιες βλέψεις προκειμένου να επιτύχουν ένα σκοπό ή ένα αποτέλεσμα πιο εύκολα. Τοιουτοτρόπως παρατηρούμε την τελευταία εικοσαετία την ένωση πολλών εργατικών ή εργοδοτικών οργανώσεων με αποτέλεσμα τη δημιουργία γιγαντωμένων εργατικών κέντρων. Όμως, ενώ για τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου εντοπίσαμε τις συνθήκες κάτω από τις οποίες μπορούν να τύχουν των ευεργετικών διατάξεων της προστασίας του δικαιώματος της ελεύθερης ενώσεως, δεν συμβαίνει το ίδιο και με τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου αναγνωρίζονται ως φορείς διοίκησης και συνεπώς η προστασία πρέπει να νοείται κατά αυτών και όχι υπέρ αυτών. Ακόμη και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης δεν αποτελούν ενώσεις κατά το άρθρο 12 Συντάγματος, αλλά όργανα αυτοδιοίκησης κατά το 102 Συντάγματος και συνεπώς δεν μπορούν να απολαύουν την ελευθερία ενώσεως και τα παρεπόμενα από αυτή δικαιώματα του άρθρου 12.

Η)ΕΠΙΛΟΓΟΣ

⁶⁹ Περιπτώσεις Ολυμπιακής Αεροπορίας και Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος που δεν αποτελούν πλέον μονοπωλιακές επιχειρήσεις αλλά είναι συμμετέχουν σε ένα άκρως ανταγωνιστικό τοπίο στον τομέα τους.

Ύστερα από ενδελεχή μελέτη παρατηρήσαμε ότι ο εντοπισμός των φορέων κάθε συνταγματικού δικαιώματος δεν είναι τόσο εύκολος. Το Σύνταγμά μας περιέχει μεν κάποια άρθρα που έχουν σαφείς και ρητούς προσδιορισμούς των φορέων του εκάστοτε δικαιώματος, αλλά περιέχει ακόμη και άρθρα στα οποία οι φορείς δεν είναι ευκολοδιάκριτοι. Πολύ περισσότερο δε περιπλέκεται το θέμα αν αναλογιστεί κανείς ότι πλέον η Ελλάδα δεν είναι μόνη της στην παγκόσμια κοινότητα αλλά αποτελεί μέρος ευρωπαϊκών και παγκόσμιων κοινοτήτων οι οποίες έχουν δικά τους νομικά πλαίσια και θέτουν συνεχώς νέους διεθνείς κανόνες, με τα οποία η Ελλάδα πρέπει να συμβαδίζει και να συμμορφώνεται. Εκτός όμως από το συμβιβασμό με τη κοινοτική και διεθνή νομοθεσία, υπάρχουν περιπτώσεις συνταγματικών άρθρων στα οποία οι φορείς έχουν εντοπιστεί από τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων. Τέλος δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι όποιοι και αν είναι οι φορείς των συνταγματικών δικαιωμάτων, για τον καθορισμό τους, τουλάχιστον των φυσικών προσώπων, δεν επιτρέπεται να ληφθούν υπόψη το φύλο, η φυλή, η γλώσσα, οι θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις του ατόμου. Τα φυσικά πρόσωπα λοιπόν μπορούν να κριθούν μόνο βάσει της ιθαγένειας και όχι βάσει των προαναφερθέντων παραγόντων διότι έτσι θα παραβιαζόταν ίσως η πιο σοβαρή αρχή του Ελληνικού Συντάγματος, η αρχή της ισότητας, θεμέλιος λίθος του δημοκρατικού πολιτεύματος και εγγύηση προστασίας των φορέων των συνταγματικών δικαιωμάτων, αν και η παγκοσμιοποίηση οδηγεί τις κυβερνήσεις στην προώθηση της ανατροπής κάθε είδους φυλετικών ή κοινωνικών διακρίσεων ακόμη και βάσει της ιθαγένειας.

Θ) ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Αριθμός 874/2004 Υπόθεση χρησιμοποίησης παρανόμως αποκτηθέντων αποδεικτικών μέσων στον εργασιακό χώρο.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

ΣΤ' ΠΟΙΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

Το Τριμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης με την ως άνω απόφαση του διέταξε όσα λεπτομερώς αναφέρονται σ' αυτή, και η αναιρεσείουσα-κατηγορουμένη ζητεί την αναίρεση αυτής, για τους λόγους που αναφέρονται στην από 18 Απριλίου 2003 αίτησή της και στους από 25 Φεβρουαρίου 2004 προσθέτους λόγους που καταχωρίστηκαν στο οικείο πινάκιο με τον αριθμό 742/2003.

Αφού άκουσε

Τους πληρεξουσίους δικηγόρους των διαδίκων, που ζήτησαν όσα αναφέρονται στα σχετικά πρακτικά και τον Αντεισαγγελέα, που πρότεινε να απορριφθεί η προκείμενη αίτηση αναίρεσης.

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

1. Η έλλειψη της απαιτούμενης από τα άρθρα 93 παρ. 3 του Συντάγματος και 139 του ΚΠΔ ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας καταδικαστικής αποφάσεως, η οποία ιδρύει τον κατ' άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Δ' του ΚΠΔ λόγο αναίρεσης, υπάρχει όταν δεν περιέχονται σε αυτή με πληρότητα, σαφήνεια και χωρίς αντιφάσεις τα πραγματικά περιστατικά που προέκυψαν από την ακροαματική διαδικασία και θεμελιώνουν την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος, οι αποδείξεις από τις οποίες προέκυψαν αυτά και οι σκέψεις με τις οποίες έγινε η υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών που αποδείχθηκαν στην ουσιαστική ποινική διάταξη, η οποία εφαρμόσθηκε. Εξάλλου κατά το άρθρο 183 ΚΠΔ, αν απαιτούνται ειδικές γνώσεις ορισμένη επιστήμης ή τέχνης για να γίνει ακριβής διάγνωση και κρίση κάποιου γεγονότος, οι ανακριτικοί υπάλληλοι ή το δικαστήριο μπορούν αυτεπαγγέλτως ή με αίτηση κάποιου διαδίκου ή του εισαγγελέα να διατάξουν πραγματογνωμοσύνη. Η διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, κατά την διάταξη αυτή, υπόκειται στην απόλυτη κρίση του δικαστηρίου, του συμβουλίου ή του ανακρίνοντας και δεν ελέγχεται από τον Αρειο Πάγο, ενώ η αναιτιολόγητη απόρριψη αιτήματος για πραγματογνωμοσύνη δεν συνεπάγεται ακυρότητα, ούτε ιδρύει αναιρετικό λόγο κατά τα αρθρ. 510 και 484 ΚΠΔ. Στην προκείμενη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, το Τριμελές Εφετείο Θεσ/κης μετ' εκτίμηση των κατ' είδος αναφερομένων αποδεικτικών μέσων και κατά την ανέλεγκτη για τα πράγματα κρίση του δέχτηκε τα ακόλουθα: «Στην κρινόμενη με την υπόθεση από τις καταθέσεις των μαρτύρων κατηγορίας και υπεράσπισης, που εξετάστηκαν στο Δικαστήριο

τούτο, καθώς και από τα έγγραφα που αναγνώστηκαν και αναφέρονται στα πρακτικά της δίκης αυτής, από την απολογία της κατηγορουμένης, και από την όλη διαδικασία αποδείχθηκαν τα εξής: Ο μηνυτής Κ. Φ. , κάτοικος Θεσ/νίκης, διατηρούσε στην περιοχή της Ξ. Θεσ/νίκης κατάστημα πώλησης παιδικών ενδυμάτων και συναφών ειδών. Υπεύθυνη της λειτουργίας του ήταν η κόρη του Α. . Φίλη της τελευταίας ήταν η κατηγορουμένη. Εξαιτίας της φιλικής των σχέσης η κατηγορουμένη κατά τα τέλη του μηνός Οκτωβρίου 1996 προσλήφθηκε, με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας ως υπάλληλος του καταστήματος λόγω του ότι η κόρη του μηνυτή απουσίαζε πολλές φορές από αυτό για τη διεκπεραίωση διαφόρων εξωτερικών υποθέσεων του καταστήματος. Κατά τη σύμβαση εργασίας η κατηγορουμένη ενεργούσε πωλήσεις, εισέπραττε το τίμημα, χειριζόταν την ταμειακή μηχανή και είχε απόλυτη πρόσβαση στο ταμείο. Απασχολήθηκε στο κατάστημα μέχρι της 17-10-1994. Κατά το διάστημα αυτό το πιο πάνω κατάστημα παρ' όλο που παρουσίαζε αυξημένη εμπορική κίνηση δεν απέδιδε ανάλογα έσοδα και κέρδη. Για το λόγο αυτό προέβη σε σχετική απογραφή των αγορασθέντων και πωληθέντων εμπορευμάτων και των εισπραχθέντων ποσών κατά το μήνα Σεπτέμβριο του 1997. Από αυτή προέκυψε αξιόλογο έλλειμμα. Εξαιτίας του γεγονότος αυτού και των υποψιών του περί αφαιρέσεως εκ μέρους της κατηγορουμένης διαφόρων ποσών εγκατέστησε το μήνα Οκτώβριο του 1997 στο κατάστημα ειδικό σύστημα παρακολούθησης με κάμερα του εσωτερικού χώρου του καταστήματος. Από την παρακολούθηση διαπιστώθηκε ότι η κατηγορουμένη καθημερινά κυρίως σ' ώρα που ήταν μόνη στο κατάστημα αφαιρούσε διάφορα μικρά ποσά που κυμαίνονταν από 10. 000 έως 20. 000 δραχμές. Από το λογιστικό έλεγχο που έγινε στη συνέχεια διαπιστώθηκε τελικά, ότι το συνολικό ποσό που κατά τον τρόπο αυτό αφαιρέσε η κατηγορουμένη καθόλο το άνω χρονικό διάστημα και ακολούθως παράνομα ιδιοποιήθηκε ανήλθε όπως και ο μηνυτής κατέθεσε σε 4. 950. 000 δραχμές. Μετά τη διαπίστωση αυτή η κόρη του μηνυτή σε συνάντηση που είχε με την κατηγορουμένη στο σπίτι της κοινής των φίλης Α. Μ. και παρουσία επίσης των κοινών φίλων των Μ. Κ. και Ε. Κ. της είπε ότι αφαιρούσε εν αγνοία της από το κατάστημα διάφορα ποσά και ότι η δράση της αυτή έχει καταγραφεί σε βιντεοταινία. Εκείνη τελικά παρά τις αρχικές αρνήσεις της, παραδέχθηκε ότι συνολικά αφαιρέσε περίπου 5. 000. 000 δραχμές και υποσχέθηκε να το επιστρέψει, παρουσία όλων σε δόσεις, πλην όμως τελικά, μετά την επικοινωνία της με δικηγόρο, αρνήθηκε την πράξη της αυτής και ουδέν ποτέ επέστρεψε (βλ. και τις καταθέσεις των άνω κοινών φίλων). Από τα

προεκτεθέντα σαφώς προκύπτει ότι η κατηγορουμένη κατά το άνω χρονικό διάστημα αφαιρέσε από το άνω κατάστημα συνολικά το άνω ποσό των 4.950.000 δραχμών τμηματικά αφαιρώντας καθημερινά το ποσό των 10.000 έως 20.000 δραχμών και στη συνέχεια ιδιοποιήθηκε παράνομα τα εν λόγω ποσά. Για το λόγο αυτό και όλα τα πιο πάνω αιτήματα της κατηγορουμένης πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμο στην ουσία. Οι πιο πάνω πράξεις υπεξαίρεσης τελέστηκαν πριν από την 3-6-1989. Ως εκ τούτου η σχετική αξία του αντικειμένου των πράξεων της για τον προσδιορισμό της ως ιδιαίτερα μεγάλης αξίας ή μη θα γίνει με βάση την αξία του αντικειμένου κάθε επιμέρους πράξης και όχι από το σύνολο αυτών, σύμφωνα με τα αναπτυχθέντα στην αρχή της απόφασης αυτής. Από την ως άνω δε αξία εκάστης των επιμέρους πράξεων της σαφώς συνάγεται ότι αυτή δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλη. Για το λόγο αυτό όλες οι επιμέρους πράξεις του κατ'εξακολούθηση εγκλήματος της υπεξαίρεσης που της αποδίδεται έχουν, κατά τα προεκτεθέντα τη μορφή της πλημμεληματικής υπεξαίρεσης του αρθρ. 375 παρ. 1 α ΠΚ η οποία και πλήρως στοιχειοθετείται. Συνεπώς, πρέπει να κηρυχθεί ένοχη κατ'εξακολούθηση υπεξαίρεσης σε βαθμό πλημμελήματος». Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει όλα τα απαιτούμενα σύμφωνα με την προπαρατεθείσα μείζονα σκέψη στοιχεία για την ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία της. Επομένως οι τ' αντίθετα επικαλούμενοι πρώτος αναιρετικός λόγος και δεύτερος πρόσθετος λόγος πρέπει ν' απορριφθούν ως αβάσιμοι. Ειδικότερα αβάσιμη είναι η αιτίαση ότι δεν λήφθηκε υπόψη η από 30-8-97 κατάσταση του λογιστή. Εξάλλου η αιτίαση ότι δεν υπάρχει η απαιτούμενη αιτιολογία για την απόρριψη του αιτήματος της κατηγορουμένης για την διενέργεια λογιστικής πραγματογνωμοσύνης, είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη, σύμφωνα με τ' αναφερόμενα στη μείζονα σκέψη.

Κατά την παρ. 2 του αρθρ. 177 ΚΠΔ, η οποία προστέθηκε με την παρ. 7 του αρθρ. 2 του ν. 2408/96, αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών, δεν λαμβάνονται υπόψη για την κήρυξη ενοχής, την επιβολή ποινής ή την λήψη μέτρων καταναγκασμού, εκτός αν πρόκειται για κακουργήματα που απειλούνται με ποινή ισόβιας κάθειρξης και εκδοθεί για το ζήτημα αυτό ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του δικαστηρίου. Εξάλλου κατά την παρ. 2 του αρθρ. 370 Α του ΠΚ, όποιος αθέμιτα παρακολουθεί με ειδικά τεχνικά μέσα ή μαγνητοφωνεί προφορική συνομιλία μεταξύ τρίτων που δεν διεξάγεται δημόσια ή μαγνητοσκοπεί μη δημόσιες πράξεις τρίτων, τιμωρείται με φυλάκιση. Κατά την έννοια της τελευταίας αυτής διάταξης, η οποία θεσπίστηκε στα πλαίσια της γενικότερης

προστασίας που παρέχεται στον άνθρωπο από τα αρθρ. 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 9 Α και 19 του Συντ/τος -για την προστασία της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής και γενικότερα της προσωπικότητας κάθε ανθρώπου, η απαγόρευση της με ειδικά τεχνικά μέσα μαγνητοσκόπησης αθεμίτως αφορά πράξεις ή εκδηλώσεις της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής των τρίτων που είναι ικανές να επιφέρουν βλάβη στην προσωπικότητα και να μειώσουν την αξιοπρέπεια τους. Δεν περιλαμβάνει δε και τις πράξεις ή εκδηλώσεις τούτων, οι οποίες ανεξάρτητα από τον τρόπο και τον χρόνο που γίνονται, δεν ανάγονται στη σφαίρα της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής τους, αλλά πραγματοποιούνται στα πλαίσια των αν ανατιθεμένων σ' αυτούς υπηρεσιακών καθηκόντων κατά την εκτέλεση τούτων, η οποία ως εκ της φύσεως και του είδους των εκπληρουμένων καθηκόντων υπόκειται σε δημόσιο έλεγχο και κριτική. Τέτοια μη δημόσια κατά την ως άνω έννοια, πράξη η μαγνητοσκόπηση της οποίας δεν στοιχειοθετεί αξιόποινη πράξη και ως εκ τούτου η χρήση της σχετικής ταινίας ως αποδεικτικού μέσου είναι επιτρεπτή, αποτελεί η εκτέλεση υπηρεσιακών καθηκόντων των μελών του υπαλληλικού προσωπικού καταστήματος, όπως είναι η είσπραξη και η καταμέτρηση των από τρίτους προς αυτά γενομένων κάθε είδους προσφορών, ανεξαρτήτως του χρόνου και του τόπου στους οποίους αυτά επιτελούνται. Στην προκείμενη περίπτωση, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση το Τριμελές Εφετείο Θεσ/κης, για την καταδικαστική του κρίση σε βάρος της κατηγορουμένης (ήδη αναιρεσείουσας) για το έγκλημα της υπεξαίρεσης έλαβε υπόψη του 28 φωτογραφίες που προήλθαν από αναπαραγωγή της ταινίας από κάμερα που είχε τοποθετηθεί στο χώρο του καταστήματος όπου εργαζόταν ως ταμίας και κατέγραψε τις πράξεις αυτές κατά την εκτέλεση των καθηκόντων της ως υπαλλήλου του καταστήματος αυτού και κατά τον χειρισμό της ταμειακής μηχανής και τις σχετικές εισπράξεις του τιμήματος των πωλήσεων. Το αποδεικτικό αυτό μέσο νομίμως κατά την προπαρατεθείσα σκέψη λήφθηκε υπόψη, αφού η παραπάνω βιντεοσκόπηση και οι παραχθείσες απ' αυτήν φωτογραφίες δεν ανάγονται στην σφαίρα της προσωπικής και ιδιωτικής ζωής της αναιρεσείουσας, αλλά πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια των ανατεθειμένων σ' αυτήν υπηρεσιακών καθηκόντων και κατά την εκτέλεση αυτών, η οποία υπόκειται σε δημόσια έλεγχο. Επομένως, ο τ' αντίθετα επικαλούμενος πρόσθετος λόγος της αναίρεσης, κατά τον οποίον η προσβαλλόμενη απόφαση με την λήψη υπόψη των παραπάνω φωτογραφιών υπέπεσε στην πλημμέλεια της απόλυτης ακυρότητας (αρθρ. 510 παρ. 1 Δ, 171 ΚΠΔ), είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.

Κατ' ακολουθία των παραπάνω πρέπει ν' απορριφθεί η κρινόμενη αίτηση αναίρεσης και οι πρόσθετοι λόγοι αυτής και να καταδικασθεί η αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα και την δαπάνη της πολιτικής αγωγής.

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την 227/18-4-2003 αίτηση και τους από 25-2-2004 πρόσθετους λόγους αυτής, γι' αναίρεση της 263/2003 απόφασης του Τριμελούς Εφετείου Θεσ/κης. Και

Καταδικάζει την αναιρεσείουσα στα δικαστικά έξοδα και την δαπάνη της πολιτικής αγωγής, που ορίζει σε διακόσια δέκα (210) και πεντακόσια (500) ευρώ αντιστοίχως.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 30 Μαρτίου 2004.

Δημοσιεύθηκε στην Αθήνα σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του στις 27 Απριλίου 2004.

• **ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ/1991Κατοικία) Υπόθεση ασύλου κατοικίας αθίγγανων.**

Παραβίαση οικιακού ασύλου. Κατοικία κατά την έννοια του άρθρου 9 παρ. 1 εδ. α του Συνατάγματος θεωρείται και η σκηνή. Δεν υπάρχει ειδική νομοθετική θεμελίωση για την βίαιη απομάκρυνση των πλανόδιων νομάδων (αθιγγάνων) από την Αστυνομία. Ο άδικος χαρακτήρας τυχόν φθοράς ξένης ιδιοκτησίας που θα διαπραχθεί κατά την καθαίρεση των σκηνών δεν αίρεται κατά το άρθρο 20 του Π. Κ. , διότι δεν υπάρχει νομοθετική θεμελίωση της σχετικής αρμοδιότητας της Αστυνομίας. Τα άρθρα 1 και 6 παρ. 2 ΥΔ σε συνδ. με 3 παρ. 1 Α. Ν. 2520/1940 τιμωρούν την αυθαίρετη εγκατάσταση πλανοδίων νομάδων, δεν προβλέπουν όμως την αναγκαστική απομάκρυνσή τους από την Αστυνομία. Μη αναλογική εφαρμογή των άρθρων 9 παρ. 2 και 10 παρ. 2 του Ν 392/1976 στην περίπτωση απομάκρυνσης αθιγγάνων. Προτάσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

• **375/2003ΑΠ Υπόθεση αποζημιώσεως παρανόμως εργαζομένου αλλοδαπού.**

(Α` ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ, ΝΟΒ 2003/1858)
Αυτοκινητικό ατύχημα. Θανάσιμος τραυματισμός αλλοδαπού. Αξίωση διατροφής από σύζυγο και τέκνα του θανατωθέντος. Αποζημίωση για το διαφυγόν εισόδημα που θα αποκόμιζε από παράνομη εργασία ο θανατωθείς αλλοδαπός στην Ελλάδα. Έλλειψη άδειας εργασίας του αλλοδαπού. Δεν αποκαθίσταται το διαφυγόν κέρδος που θα ποριζόταν ο ζημιωθείς με τρόπο αντιβαίνοντα σε απαγορευτική διάταξη νόμου δημοσίας τάξεως. Παραβίαση από το Εφετείο των διατάξεων του νόμου και αναίρεση της υπ` αριθ. 3790/2001 αποφάσεως του Εφ Αθηνών. Αντίθετη μειοψηφία.

Παραπομπή

στην

ολομέλεια.

Ειδική διαδικασία διαφορών για ζημιές από αυτοκίνητο. Λαμβάνονται υπόψη ένορκες βεβαιώσεις εφόσον κλητεύθηκε ο αντίδικος προ 24 ωρών. Υποχρεωτική η προβολή όλων των αυτοτελών ισχυρισμών στο ακροατήριο ή με την κατάθεση προτάσεων κατά τη συζήτηση. Δε λαμβάνεται υπόψη ισχυρισμός που προτείνεται πρώτη φορά με προτάσεις που κατατέθηκαν 3 ημέρες μετά τη συζήτηση ή με την προσθήκη. Ένσταση συνυπαιτότητας που προτείνεται επικουρικά με προτάσεις κατατεθείσες 3 ημέρες μετά τη συζήτηση δε λαμβάνεται υπόψη. Αναρρεί την υπ` αριθ. 3790/2001 απόφαση του Εφετείου Αθηνών επειδή έλαβε υπόψη πράγματα μη προταθέντα.

- **68/2001ΕΦΑΘ Υπόθεση άκυρης συμβάσεως εργασίας αλλοδαπού** (ΕΕΡΓΔ 2002/1042) Ακυρότητα συμβάσεως εργασίας αλλοδαπού στερουμένου αδειας εργασίας και βιβλιαρίου υγείας, αναγκαίου λόγου της φύσεως της παρεχόμενης εργασίας του. Η ανωτέρω ακυρότητα, επειδή αφορά την δημόσια τάξη, λαμβάνεται υπ' όψη και αυτεπαγγέλτως από το Δικαστήριο. Ο εργαζόμενος υπό καθεστώς άκυρης συμβάσεως εργασίας δικαιούται επιδομάτων εορτών, αδειας και αποδοχών αδειας, απολυόμενος όμως, έστω και ακύρωσ, δικαιούται μόνο αποζημιώσεως απολύσεως, όχι δε και μισθών υπερημερίας. Απασχόληση κατά Κυριακές και άλλες ημέρες αναπαύσεως. Δικαιώματα εργαζομένου από μια τέτοια απασχόληση. Τακτικές αποδοχές βάσει των οποίων υπολογίζονται τα επιδόματα εορτών. Απαιτητός, κατά την λύση της σχέσεως εργασίας είναι μόνο ο εν στενή έννοια μισθός. Αγωγή εκ του αδικαιολόγητου πλουτισμού. Έννοια και στοιχεία που πρέπει να περιέχει το δικόγραφο της, ώστε να είναι ορισμένη. Όχι αναγκαία η μνεία στην αγωγή από τον ενάγοντα εργαζόμενο ότι κατέχει το λόγω του είδους της παρεχόμενης εργασίας αναγκαίο βιβλιάριο υγείας, διότι η τυχόν έλλειψή του αποτελεί περιεχόμενο αντίστοιχης εργοδοτικής ενστάσεως. Πότε η δήλωση του εργαζομένου ότι εξοφλήθηκαν όλες οι εκ της εργασιακής του συμβάσεως απαιτήσεις και ότι δεν έχει ή διατηρεί άλλη αξίωση κατά του εργοδότη είναι νόμιμη και έγκυρη ως δήλωσή του για άφεση χρέους. Υπεύθυνες δηλώσεις στην εργατική διαδικασία.
- **ΥΠΟΘΕΣΗ ΕΚΔΟΣΗΣ Αιγυπτίου υπηκόου για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας – Απαγόρευση έκδοσης για πολιτικούς σκοπούς – Απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας όλων όσων βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια.**
Άρειος Πάγος, Αριθμ. 1338/1983
- Στην υπόθεση αυτή ο εκζητούμενος S. T. A. H. υπήκοος της Αιγύπτου, ήταν προσωπικός φίλος και στενός πολιτικός συνεργάτης του δολοφονηθέντος Προέδρου της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου, και εξελέγη μέλος του εκτελεστικού γραφείου του τότε κυβερνώντος κόμματος. Μετά τη δολοφονία του ως άνω Προέδρου εξακολούθησε μεν να συμμετέχει στην πολιτική ζωή του τόπου, πλην όμως διαφώνησε ριζικά προς την πολιτική γραμμή που ακολουθούσε ο νέος

Πρόεδρος και περιέπεσε σε δυσμένεια. Γι' αυτό το λόγο εγκατέλειψε την Αίγυπτο και αρνήθηκε να επιστρέψει στη χώρα του, για να αποφύγει τη λόγω αντιθέσεώς του προς την κυβέρνηση επικείμενη σύλληψη και δίωξη. Την άρνησή του προς επάνοδο στην Αίγυπτο ακολούθησαν δημοσιεύματα στον κυβερνητικό τύπο, με τα οποία του καταλογίζονταν διάφορες πράξεις επιζήμιες για την πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας, ενώ παράλληλα ακολούθησε δήμευση ολόκληρης της παρουσίας του και απαγορεύθηκε η ελεύθερη κυκλοφορία εντός της χώρας και έξοδος από αυτή, στους στενούς συγγενείς του. Η Αιγυπτιακή Κυβέρνηση ζήτησε την έκδοση του S. T. A. H. με την πρόφαση ότι ο εκζητούμενος ήταν μέλος σπείρας απατεώνων και είχε καταδικαστεί στην καταβολή χιλιάδων δολαρίων για παράνομη έξοδο από τη χώρα. Τόνισε δε ότι με την έκδοση επεδίωκε την εξαγνιση του κρατικού μηχανισμού από κάθε είδος απάτες και δόλιες ενέργειες εις βάρος της οικονομίας της Αιγύπτου, ενώ ταυτόχρονα θα αντάλλαζε τον S. T. A. H με έναν εκζητούμενο έλληνα υπήκοο, που κρατούταν στην Αίγυπτο. Ο ΑΠ επικύρωσε την προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου Εφετών που είχε κρίνει πρωτόδικα την υπόθεση και απαγόρευσε την έκδοση διότι, όπως προέκυψε από τα αποδεικτικά μέσα που προσήχθησαν ενώπιόν του, ο σκοπός της έκδοσης ήταν καθαρά πολιτικός, ενώ οι λόγοι που εξέθετε η Αιγυπτιακή κυβέρνηση δεν αποτελούσαν παρά απλά προσχήματα. Έκρινε λοιπόν ότι η ενδεχόμενη έκδοση του S. T. A. H. στην Αίγυπτο θα τον έφερνε αντιμέτωπο με το εκεί καθεστώς και θα ακολουθούσαν διώξεις εξαιτίας της αντίθεσής του προς την πολιτική της Αιγυπτιακής Κυβέρνησης και των εν γένει πολιτικών φρονημάτων του. Η απόφαση αυτή επιβεβαιώνει και στην πράξη την εγγύηση από ελληνικής πλευράς των απόλυτα κατοχυρωμένων από το Σύνταγμα δικαιωμάτων της τιμής, της ζωής και της ελευθερίας όλων όσων βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια και δη όσων υφίστανται διώξεις για τα πολιτικά τους φρονήματα (αρ. 2 παρ. 1Σ).

- **ΣΤΕ830/1985. Υπόθεση Τούρκου Υπηκόου που ζήτησε να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας στην Ελλάδα.**

Τούρκος υπήκοος κουρδικής καταγωγής, που διέμενε από το 1979 στη Δυτική Γερμανία όπου και ζήτησε ματαιώς πολιτικό άσυλο, ήλθε στην Ελλάδα όπου ζήτησε α) να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας κατά την σύμβαση της Γενεύης και β) άσυλο. Ο Υπουργός Δημόσιας Τάξεως απέρριψε την αίτηση με την αιτιολογία ότι ο αιτών δεν εκπληρούσε τα εννοιολογικά στοιχεία του πρόσφυγα κατά τη Σύμβαση της Γενεύης και ότι ήλθε στην Ελλάδα για οικονομικούς λόγους. Το ΣΤΕ ακύρωσε την απορριπτική απόφαση με την αιτιολογία ότι α) ο αιτών ήλθε στην Ελλάδα όχι άμεσα από τη χώρα του αλλά από τρίτη χώρα δεν επηρεάζει την ιδιότητα του ως πρόσφυγα και ότι β) η αιτιολογία είναι εντελώς αόριστη γιατί δεν αναφέρεται στους ισχυρισμούς που πρόβαλε ο αιτών βάσει των στοιχείων που προσέκομισε, και γ) ο χαρακτηρισμός του αιτούντος ως οικονομικού μετανάστη δεν βρίσκει έρεισμα σε κανένα στοιχείο του φακέλλου.

- **Πρ. Αθ. 1834/1986 (Υπόθεση Γαλλικού Συλλόγου Αλληλοβοηθείας Αθηνών)**

Η απόφαση εκδόθηκε μετά από αίτηση για την αναγνώριση σωματείου με την επωνυμία 'Γαλλικός Σύλλογος Αλληλοβοηθείας Αθηνών' . Όπως σημειώνεται στην απόφαση,ο συντακτικός νομοθέτης με τη διάταξη του άρθρου 25 του Συντάγματος επιθυμεί,όσον αφορά τα ατομικά δικαιώματα,τη νομοθετική εξομοίωση των αλλοδαπών με τους ημεδαπούς. Έτσι η συνταγματική προστασία του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι η οποία επιφυλάσσεται για τους ημεδαπούς στο άρθρο 12 του Συντάγματος επεκτείνεται με τη διάταξη του άρθρου 25 Συντ. και στους αλλοδαπούς.

- **ΣτΕ4635/77(Τμ. Δ') Υπόθεση Συναθροίσεως Μαρτύρων του Ιεχωβά**

Ο Διοικητής της Διοικήσεως Χωροφυλακής Μαγνησίας απαγόρευσε συνάθροιση των οπαδών της θρησκευτικής αιρέσεως Μαρτύρων του Ιεχωβά, η οποία επρόκειτο να πραγματοποιηθεί κατά το χρονικό διάστημα 15-18. 7. 1976 στην περιοχή Άνω και Κάτω Λεωνίου στον νομό Μαγνησίας. Ο Διοικητής όμως απαγόρευσε όχι μόνο αυτή, αλλά και οποιαδήποτε άλλη δημόσια συνάθροιση στην ύπαιθρο απ' τη συγκεκριμένη θρησκευτική αίρεση. Η απόφαση αυτή του Διοικητού είναι μη νόμιμη καθώς αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 11 του Συντάγματος καθώς η απαγόρευση αυτή απαγγέλλεται για αόριστο χρόνο.

- **ΣτΕ Ε τμήμα (Υπόθεση Κτήματος Θων)**

Πάρανομο έκρινε το Συμβούλιο της Επικρατείας το Προεδρικό Διάταγμα για την τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου στο πρώην κτήμα Θων, αλλά και την οικοδομική άδεια που επέτρεψε στην Τεχνική Εταιρεία "Μπάμπης Βωβός" να ανεγείρει οκτάροφο κτίριο γραφείων και καταστημάτων, καθώς και υπόγειο χώρο στάθμευσης στη συμβολή των οδών Λεωφόρου Αλεξάνδρας και Κηφισίας. Το Ε' Τμήμα του ΣτΕ, με αυξημένη επταμελή σύνθεση έκανε δεκτές τις προσφυγές των κατοίκων της περιοχής και πολιτιστικών συλλόγων. Το δικαστήριο έκρινε ότι ο ρυμοτομικός σχεδιασμός έγινε όχι με βάση τα πολεοδομικά κριτήρια και την αρχή της αναλογικότητας, αλλά για να εξυπηρετήσει ιδιωτικά συμφέροντα.

ΣτΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ Υπόθεση Δήμου Βριλησίων

. Η Ολομέλεια ΣτΕ υπό τον Πρόεδρό της Χρ. Γεραρή έκανε δεκτή την προσφυγή του Δήμου Βριλησίων και κατοίκων της περιοχής και ακύρωσε στο σύνολό της περσινή υπουργική απόφαση με την οποία είχε τροποποιηθεί το ρυμοτομικό σχέδιο της περιοχής προκειμένου να δημιουργηθούν κέντρα διανομής ηλεκτρικής ενέργειας της ΔΕΗ,χώρος στάθμευσης,θερινός κινηματογράφος,ενώ παράλληλα είχαν καθοριστεί ειδικοί όροι δόμησης για ολόκληρο το οικοδομικό τετράγωνο,που ήταν χαρακτηρισμένο ως χώρος πρασίνου. Το ΣτΕ έκρινε μεταξύ άλλων οτι κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 24 Συντάγματος,απαγορεύεται κατ'αρχήν η λήψη μέτρων που επιφέρουν την επιδείνωση των όρων διαβίωσης και την υποβάθμιση του φυσικού ή του οικιστικού περιβάλλοντος.

ΣτΕ 4050/1976 Υπόθεση Λατομείων Ζακύνθου

Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε με την απόφασή του νόμο αντισυνταγματικό καθώς στη έννοια της συνταγματικώς προστατευόμενης ιδιοκτησίας περιλαμβάνονται και τα λατομεία τα ανήκοντα εις Δήμους και Κοινότητες.

ΣΤΕ 1443/1993 Ολομέλεια Υπόθεση Αποχής των Δικηγόρων

Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι οι Δικηγορικοί Σύλλογοι ως Ν.Π.Δ.Δ έχουν τη δυνατότητα κατά την προστασία των μελών τους να κηρύσσουν αποχή εκ των καθηκόντων τους, αφής στιγμής ανάχθηκαν σε Ν.Π.Δ.Δ με υποχρεωτική συμμετοχή και θα πρέπει να παρέχονται ορισμένες εγγυήσεις για τη διοικητική τους ανεξαρτησία και την προστασία των επαγγελματικών τους συμφερόντων.

ΛΗΜΜΑΤΑ

Συνταγματικά Δικαιώματα	Constitutional Rights
Πανανθρώπινα Δικαιώματα	Human Rights
Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου	Legal Entities of Public Law
Κοινοτικοί Πολίτες	E.U. Citizens
Προηγούμενη ακρόαση	Previous Hearing
Νομιμος Δικαστής	Rightful Judge
Νομολογία	Case Law
Αλλοδαποί	Foreigners

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Καθ. Ανδρέα Δημητρόπουλου ,Συνταγματικά Δικαιώματα έκδοση 2004.
- Καθ. Πρόδρομου Δαγτόγλου ,Ατομικά Δικαιώματα έκδοση 1991.
- Καθ.Αντ.Μανιτάκη,Το Υποκείμενο των Συνταγματικών Δικαιωμάτων,1981
- Καθ. Α. Μάνεση ,Ατομικές Ελευθερίες έκδοση 1979.
- Καθ.Κ.Χ.Χρυσόγονου,Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα,1998
- Καθ. Αναστάσιου Τάχου ,Τα επαγγελματικά δικαιώματα στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα έκδοση 1998.
- Καθ. Π. Λαζαράτου, Το δικαίωμα ακροάσεως στη διοικητική διαδικασία,έκδοση 1992
- Καθ. Ν. Αλιβιζάτος,Κράτος και ραδιοτηλεόραση. Η θεσμική διάσταση,έκδοση 1986
- Γ. Καρακώστα ,Προσωπικότητα και τύπος ,έκδοση 1997.
- Καθ. Σπ. Τρωιανού, Οργάνωση των εκκλησιών και διεθνείς σχέσεις έκδοση 1997.
- Εφημερίδα Έθνος φύλλο 8^{ης} Νοεμβρίου 2004 σελ. 19
- Εφημερίδα Έθνος φύλλο 7^{ης} Οκτωβρίου 2004 σελ. 15
- Εφημερίδα Έθνος φύλλο 17^{ης} Νοεμβρίου 2004 σελ. 9
- Εφημερίδα Καθημερινή φύλλο 24^{ης} Οκτωβρίου 2004 σελ. 4
- Εφημερίδα Βήμα της Κυριακής φύλλο 28^{ης} Νοεμβρίου 2004 σελ.43
- Ανδρουλάκη Αικ.,Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των Ανηλίκων,προπτυχιακή εργασία,2004
- Ευ.Κουνάδη,Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου ως φορείς Συνταγματικών Δικαιωμάτων,προπτυχιακή εργασία,2004
- Γεωρ.Χορού,Το άρθρο 20 παρ.1 Συντ. και το δικαίωμα έννομης προστασίας,προπτυχιακή εργασία,2004
- Αλεξ.Ράμμου,Τα Νομικά Πρόσωπα ως φορείς Συνταγματικών Δικαιωμάτων,μεταπτυχιακή εργασία,2004
- Διαδικτυακός τόπος www.law.com
- Διαδικτυακός τόπος www.greelaws.gr
- Διαδικτυακός τόπος www.dsanet.gr

